

Uvodna napomena

Zbog opsežne građe o povijesnom razvoju hrvatske i slovenske narodne manjine u Austriji, ograničen je izbor objavljenih dokumenata na vrijeme poslije drugoga svjetskog rata. Budući da Državni ugovor o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije 1955. s posebnom pažnjom razmatra vitalna pitanja budućeg opstanka Koruških Slovenaca i Gradišćanskih Hrvata, te s tim u vezi nalaže Austriji nove međunarodnopravne obveze, donosimo odredbe prvog dijela zajedno s poznatim čl. 7. i završne odredbe ugovora. Dvije spomenice — jedna Gradišćanskih Hrvata, druga Koruških Slovenaca — u kojima politički predstavnici naših manjina, potaknuti odredbama Državnog ugovora, iznose saveznoj vladi u Beču narodne zahtjeve — zajedno s Državnim ugovorom čine zaokruženu cjelinu.

Drugu problematsku cjelinu čine dokumenti nastali dvadeset godina poslije proglašenja Državnog ugovora. Taj dio građe — Zakon o narodnim manjinama u Austriji, Zakon o popisu posebne vrste i Ljubljanska izjava — otkriva čitaocu namjere austrijske vlade da revidira odredbe čl. 7. Državnog ugovora. Ljubljanska izjava ocjenjuje najnovije zakonske projekte Beča kao pokušaj koji je suprotan duhu i slovu čl. 7. Državnog ugovora. Zakon o manjinama i popisu pučanstva nesumnjiv je nastavak neprestanog pogoršavanja pravnog i stvarnog položaja hrvatske i slovenske manjine u Austriji koji bi mogao dovesti do njihovog etnocida.

Sadržaj

1. Državni ugovor o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije (15. V 1955); odredbe koje se načelno i konkretno odnose na hrvatsku i slovensku narodnu manjinu.
2. Spomenica Hrvatskog kulturnog društva saveznoj vladi Austrije (studeni 1955).
3. Spomenica koroških Slovencev saveznoj vladi Austrije (11. X 1955).
4. Savezni zakon kojim se mijenja zakon o popisu pučanstva (7. VII 1976).
5. Savezni zakon o pravnom položaju narodnosnih grupa u Austriji (7. VII 1976).
6. Izjava o položaju slovenske i hrvatske narodne manjine u Republici Austriji (28. V 1976).

1 DRŽAVNI UGOVOR O USPOSTAVLJANJU NEZAVISNE I DEMOKRATSKE AUSTRIJE¹

Beč, 15. V 1955.

U V O D

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Sjedinjene Države Amerike i Francuska, dalje označeni kao Savezničke i Udružene Sile, s jedne strane, i Austrija s druge strane;

S obzirom na to da je hitlerovska Njemačka 13. ožujka 1938. silom anektirala Austriju i njezino područje utjelovila u Njemački Reich;

S obzirom na to da su vlade Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i Sjedinjenih Država Amerike Moskovskom deklaracijom, objavljenom 1. studenoga 1943, izjavile da smatraju aneksiju Austrije od strane Njemačke na dan 13. ožujka 1938. ništavom i potvrdile svoju želju da vide Austriju uspostavljenu kao slobodnu i nezavisnu državu, da je Francuski odbor narodnog oslobođenja dao sličnu izjavu 16. studenoga 1943;

S obzirom na to da je kao posljedica savezničke pobjede Austrija oslobođena nasilničkog gospodstva Hitlerove Njemačke;

S obzirom na to da, vodeći računa o važnosti napora koje je sam austrijski narod uložio i još će morati uložiti za uspostavljanje i demokratsko preuređenje svoje zemlje, Savezničke i Udružene Sile žele sklopiti ugovor koji uspostavlja Austriju kao slobodnu, nezavisnu i demokratsku državu, pridonoseći tako uspostavljanju mira u Evropi;

S obzirom na to da Savezničke i Udružene Sile žele da ovim Ugovorom, u skladu s načelima pravednosti, uredе sva pitanja koja su ostala neriješena u vezi s naprijed navedenim događajima, uključujući aneksiju Austrije od strane hitlerovske Njemačke i sudjelovanje Austrije u ratu kao sastavnog dijela Njemačke;

S obzirom na to da Savezničke i Udružene Sile i Austrija žele za tu svrhu sklopiti ovaj Ugovor kako bi on služio kao temelj prijateljskih odnosa među njima i time omogućio Savezničkim i Udruženim Silama da podupru zahtjev Austrije za primanje u članstvo Ujedinjenih naroda;

Zato su imenovali potpisane opunomoćenike koji su se, pošto su predložili svoje punomoći pronađene u dobrom i propisanom obliku, suglasili o ovim odredbama:

PRVI DIO

Političke i teritorijalne odredbe

Članak 1.

Uspostavljanje Austrije kao slobodne i nezavisne države
Savezničke i Udružene Sile priznaju da je Austrija uspostavljena kao suverena, nezavisna i demokratska država.

Članak 2.

Održavanje nezavisnosti Austrije

Savezničke i Udružene Sile očituju da će poštivati nezavisnost i teritorijalnu cjelovitost Austrije kako su ustanovljene ovim Ugovorom.

Članak 3.

Priznanje nezavisnosti Austrije od strane Njemačke Savezničke i Udružene Sile unijet će u njemački mirovni ugovor odredbe koje će osigurati priznanje od strane Njemačke suverenosti i nezavisnosti Austrije i odricanje Njemačke od svih teritorijalnih i političkih zahtjeva prema Austriji i austrijskom području.

Članak 4.

Zabrana pripojenja (Anschlussa)

1. Savezničke i Udružene Sile očituju da je zabranjeno političko ili gospodarsko povezivanje između Austrije i Njemačke. Austrija potpuno priznaje svoju odgovornost u tom pitanju i obvezuje se da neće sudjelovati ni u jednoj političkoj ili gospodarskoj vezi s Njemačkom u bilo kojem obliku.

2. Da bi se spriječilo povezivanje te prirode, Austrija se obvezuje da će se uzdržati od svakog sporazuma s Njemačkom kao i od svakog akta ili mjere koji bi neposredno ili posredno podupirali političko ili gospodarsko povezivanje s Njemačkom ili bili na uštrb njezinoj teritorijalnoj cjelovitosti ili njezinoj političkoj ili gospodarskoj nezavisnosti. Povrh toga Austrija se obvezuje da će spriječiti na svojem području svaki čin koji bi mogao da neposredno ili posredno podupre povezivanje takve prirode, i da će spriječiti opstanak, uspostavljanje i djelovanje svake organizacije kojoj je cilj političko ili gospodarsko povezivanje s Njemačkom kao i svaku pangermansku propagandu u prilog povezivanja s Njemačkom.

Članak 5.

Granice Austrije

Granice Austrije su one koje su postojale 1. siječnja 1938.

Članak 6.

Prava čovjeka

1. Austrija će poduzeti sve mjere koje su potrebne da svim osobama pod austrijskom sudbom, bez razlike rase, spola, jezika ili vjere, osigurava uživanje prava čovjeka i osnovnih sloboda, uključujući slobodu izražavanja mišljenja, tiska i objavljivanja, vjeroispovijedanja, političkog uvjerenja i javnog okupljanja.

2. Osim toga Austrija se obvezuje da u Austriji važeći zakoni neće, ni po svojem sadržaju ni po svojoj primjeni, diskriminirati niti će imati kao posljedicu diskriminaciju između osoba austrijskog državljanstva zbog njihove rase, spola, jezika ili vjere, bilo što se tiče njihove ličnosti, imovine, poslovnih, profesionalnih ili financijskih interesa, njihova pravnog položaja, političkih ili građanskih prava, ili ma kojeg drugog pitanja.

Članak 7.

Prava slovenske i hrvatske manjine

1. Austrijski državljani slovenske i hrvatske manjine u Koruškoj, Gradišću i Štajerskoj uživat će ista prava uz jednake uvjete kao svi ostali austrijski državljani, uključujući pravo na vlastite organizacije, sastanke i tisak na vlastitom jeziku.

2. Oni imaju pravo na osnovnu nastavu na slovenskom ili hrvatskom jeziku i na razmjerni broj vlastitih srednjih škola; s tim u vezi školski nastavni programi bit će revidirani i osnovat će se odsjek nadzorništva za nastavu u slovenskim i hrvatskim školama.

3. U upravnim i sudskim kotarima Koruške, Gradišća i Štajerske, gdje se nalazi slovensko, hrvatsko ili mješovito pučanstvo, slovenski ili hrvatski jezik bit će prihvaćen kao službeni jezik uz njemački. U takvim kotarima bit će topografsko nazivlje i natpisi na slovenskom ili hrvatskom jeziku baš kao i na njemačkom.

4. Austrijski državljani slovenske ili hrvatske manjine u Koruškoj, Gradišću i Štajerskoj sudjelovat će u kulturnim, upravnim i sudskim ustanovama uz jednake uvjete s ostalim austrijskim državljanima.

5. Bit će zabranjena djelatnost organizacija kojima je cilj da liše hrvatsko ili slovensko pučanstvo njihova manjinskog značaja ili prava.²

Članak 8.

Demokratske ustanove

Austrija će imati demokratsku vladu osnovanu na izborima tajnim glasovanjem i jamčit će svim građanima slobodno, jednako i opće pravo glasa kao i pravo da budu birani za javne službe bez razlike rase, spola, jezika, vjere ili političkog uvjerenja.

Članak 9.

Raspuštanje nacističkih organizacija

1. Austrija će upotpuniti donošenjem odgovarajućih, od Savezničke komisije za Austriju odobrenih zakona započete mjere za likvidaciju Nationalsocijalističke stranke i organizacija koje su joj bile pridružene ili su stajale pod njezinim nadzorom, uključujući političke, vojničke ili poluvojničke organizacije na austrijskom području. Austrija će također nastavljati napore da iz austrijskog političkog, gospodarskog i kulturnog života isključi sve tragove nacizma, kako

bi osigurala da gore navedene organizacije ne budu ni u kom obliku uspostavljene i kako bi spriječila svaku nacističku i militarističku djelatnost i propagandu u Austriji.

2. Austrija se obvezuje da raspusti sve političke, vojničke i poluvojničke organizacije fašističkoga tipa koje postoje na njezinu području kao i sve druge organizacije koje vrše neprijateljske djelatnosti prema bilo kojemu od Ujedinjenih naroda ili koje idu za tim da narod liše njegovih demokratskih prava.

3. Austrija se obvezuje da, pod prijetnjom kaznenih sankcija koje će se odmah odrediti u skladu s austrijskim zakonima, zabrani postojanje i djelovanje gore spomenutih organizacija na austrijskom području.

Članak 10.

Posebne odredbe o zakonodavstvu

1. Austrija se obvezuje da održi na snazi i da nastavi primjenu načela sadržanih u zakonima i naredbama što su ih austrijska vlada i parlament usvojili počev od 1. ožujka 1948. i što ih je odobrila Saveznička komisija za Austriju, a smjeraju na likvidaciju ostataka nacističke vladavine i na uspostavljanje demokratskog sustava, da upotpuni zakonodavne i upravne mjere već poduzete ili započete počev od 1. svibnja 1948, da uzakoni i primijeni načela utvrđena u člancima 6, 8. i 9. ovoga Ugovora i da, koliko već nije učinila, opozove ili izmijeni sve zakonske ili upravne mjere koje su bile usvojene između 5. ožujka 1933. i 30. travnja 1945, a koje su nespojive s načelima utvrđenima u čl. 6, 8. i 9.

2. Austrija se osim toga obvezuje da održi na snazi zakon od 3. travnja 1919. o Habsburško-Lorenskoj kući.

Članak 11.

Priznavanje ugovora o miru

Austrija se obvezuje da prizna punu snagu ugovora o miru s Italijom, Rumunjskom, Bugarskom, Mađarskom i Finskom kao i ostalih ugovora i aranžmana što su ih Savezničke i Udružene Sile zaključile ili će ih zaključiti s Njemačkom i Japanom radi uspostavljanja mira.³

[...]

D I O IX

Završne odredbe

Članak 34.

Šefovi diplomatskih misija

1. U razdoblju koje ne smije prekoračiti 18 mjeseci od stupanja na snagu ovoga Ugovora šefovi misija u Beču Sovjetskog Saveza, Ujedinjenog Kraljevstva, Sjedinjenih Država Amerike i Francuske, djelujući sporazumno, predstavljat će Savezničke i Udružene Sile u raspravljanju s austrijskom vladom o svim pitanjima koja se odnose na izvršenje i tumačenje ovoga Ugovora.

2. Četiri šefa misija davat će austrijskoj vladi savjete, tehnička mišljenja i razjašnjenja što bi bili potrebni da osiguraju brzo i djelotvorno izvršenje ovoga Ugovora po njegovu slovu i duhu.

3. Austrijska vlada dat će spomenutoj četvorici šefova misija sva potrebna obavještenja i svaku pomoć što bi ih oni mogli trebati pri izvršenju zadataka koji su im dodijeljeni ovim Ugovorom.

Članak 35.

Tumačenje ugovora

1. Izuzev slučajeva za koje je drugi postupak izrijekom predviđen u nekom od članaka ovoga Ugovora, svaki spor o tumačenju ili izvršenju toga Ugovora koji ne bi bio uređen izravnim diplomatskim pregovorima podnijet će se četvorici šefova misija koji djeluju kako je predviđeno u čl. 35. No u takvim slučajevima oni nisu ograničeni rokom što ga stavlja taj članak. Svaki takav spor koji oni ne bi uredili u roku od dva mjeseca podnosi se, koliko se stranke spora ne sporazumiju o nekom drugom načinu rješavanja, na zahtjev jedne ili druge stranke komisiji sastavljenoj od po jednoga predstavnika svake stranke i od trećeg člana kojega obje stranke sporazumno izaberu između državljana neke treće zemlje. Ako se u roku od mjesec dana stranke ne mogu sporazumjeti o imenovanju trećega člana, jedna ili druga stranka može tražiti od glavnog tajnika Ujedinjenih naroda da izvrši to imenovanje.

2. Odluka većine članova komisije smatra se odlukom komisije i treba biti prihvaćena od objiju stranaka kao konačna i obavezna.

[...]

Članak 37.

Pristupanje Ugovoru

1. Svaki član Organizacije Ujedinjenih naroda koji je na dan 8. svibnja 1945. bio u ratu s Njemačkom i u to vrijeme imao pravni položaj Ujedinjenog naroda, a koji nije potpisnik ovoga Ugovora, može pristupiti Ugovoru i smatrat će se za svrhe toga Ugovora, od časa pristupa, kao pridružena sila.

2. Instrumenti o pristupanju polažu se pri vladi Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika i djeluju od časa polaganja.

I z v o r

Službeni list FNRJ, 1956, br. 2, Dodatak: Zbirka međunarodnih ugovora FNR Jugoslavije, 1956, br. 44.

1. Jugoslavija je pristupila ugovoru 23. XI 1955. Originalni jezici ugovora su ruski, engleski, francuski i njemački.

2. U jednakopravnom ruskom originalnom tekstu stoji: »imaju za cilj denacionalizaciju slovenske i hrvatske narodne manjine«.

3. Dalje slijede odredbe dijelova II do VIII, čl. 12—33. Ti dijelovi sadržavaju: II Vojne i zrakoplovne odredbe. — III Povlačenje savezničkih oružanih snaga. — IV Potraživanja proizašla iz rata. — V Imovina, prava i interesi. — VI Opći gospodarski odnosi. — VII Rješavanje sporova. — VIII Razne gospodarske odredbe.

2 SPOMENICA HRVATSKOG KULTURNOG DRUŠTVA (HKD)

Eisenstadt — Željezno, studeni 1955.

NA AUSTRIJSKU SAVEZNU VLADU

Gledeć na to, da je austrijski državni ugovor dne 27. jula 1955. stupio na snagu i gledeć na to, da su u članu 7. austrijskoga državnoga ugovora sadržane različne naredbe o pravi slovenske i hrvatske manjine u Austriji, ima Hrvatsko Kulturno Društvo u Gradišću čast, da preda austrijskoj saveznoj vladi slijedeću

SPOMENICU

i prosi, da ispita temeljito od društva razložene želje i prijedloge i da naredi legislativne i upravnotehničke mjere, ke iz toga rezultiraju.

I.

Do sada nije postojala u Austriji nijedna vlast, čija zadaća bi bila da se brine za u državi živeće jezične manjine. Niti kod saveza niti kod saveznih zemalj nije bilo službenih mjestov, kamo su se mogli pripadniki manjin ili njihovi zastupniki obratiti, da se posluhnu njihove opravdane želje i brige. Istina, postojao je, a postoji možda i još nadalje, u uredu saveznoga kancelara — vanjski posli — jedan manjinski referat. Ali njegov djelokrug je više manje ostao zakrit svim pripadnikom manjin. Kontakt s manjinami ov referat nije održavao. Njegove zadaće, kako izgleda, bile su pred svim statistične naravi. Radi toga je bio položaj manjin usprkos svim dobromislećim ustavnim zakonom i naredbom mirovnog ugovora nezadovoljavajuć. Istoga mišljenja bio je i pokojni savezni predsjednik dr. Karl Renner, kad je u oktobru 1950. prilikom jedne audijencije izjavio: »Situacija je nezadovoljavajuća i postavljenje jedne komisije za narodnost kao manjinski referat je potrebnno.«

Da bi se u budućnosti takovi nedostatki isključili, neka se uvedu referati za manjine. Radi toga predlaže Hrvatsko Kulturno Društvo:

- a) postavljanje referata za manjine u uredu saveznoga kancelara i
- b) postavljanje referata za manjine kod nadležnih zemaljskih vladov.

Djelokrug ovih referatov bio bi skupni: pripravljanje i provođenje svih zakonskih i upravnotehničkih mjerov, ke su potrebne za izvršenje naredbom člana 7 austrijskoga državnoga ugovora po duhu i slovu; Djelokrug referata u uredu saveznoga kancelara leži na saveznom području, a onoga kod zemaljske vlade na pokrajinskom području.

O sastavljenju ovih referatov glasi naše stanovišće ovako:

- a) Referat u uredu saveznog kancelara:

Referat je neposredno podređen saveznomu kancelaru. Peljač referata je jedan od savezne vlade imenovan akademski naobražen činovnik, komu ima da

asistira kao činovnik (sekretar) po jedan pripadnik hrvatske i slovenske manjine. Obadva činovnici neka budu akademičari. Ovim trim činovnikom ima se dodati kao savjetodavni organ jedan manjinski odbor, komu imaju pripadati po dva zastupnici Gradišćanskih Hrvatov i Koruških Slovencev kao i po jedan zastupnik dvih najvećih u Narodnom savjetu zastupanih strankov. Pred imenovanjem referenta u činovničkom stanju i njegovih dvih sekretarov imaju se čuti mjero-davne organizacije manjin. Pripadnici manjinskoga odbora bit će du imenovani od organizacijov manjin, zastupnici strankov od političkih strankov.

b) Referat kod Zemaljske vlade:

Referati su podređeni zemaljskim poglavarom direktno. Peljač svakoga referata je jedan od zemaljske vlade imenovan akademski naobražen činovnik, ki mora u Gradišću biti pripadnik hrvatske narodne grupe. Kao savjetodavni organ ima se dodati referentu jedan manjinski odbor, ki se u Gradišću ima sastaviti od četirih zastupnikov Gradišćanskih Hrvatov kao i od po jednoga zastupnika od dvih najvećih u zemaljskom saboru zastupanih strankov. O imenovanju referenta i njegovoga odbora valja to, ča se je kao referat u uredu saveznoga kancelara, reklo.

II.

Jasno opisane djelokruga referata kod savezne vlade i onih kod zemaljskih vladov rezultira iz bližih naredbov člana 7 austrijskoga državnoga ugovora. K ovomu glasi stanovišće Hrvatskoga Kulturnoga Društva:

K točki 1 člana 7:

Hrvatsko Kulturno Društvo u Gradišću ustanovljuje, da su jezične manjine u Austriji i do sada jur imale pravo na vlastite organizacije, spravišća i štampu u svojem vlastitom jeziku.

K točki 2 člana 7:

Ča se riče elementarnoga podučavanja mora se načelno ustanoviti, da se mora podučavanje u hrvatski osnovni škola vršiti u hrvatskom jeziku. Početo od drugoga školskoga ljeta će se zapeljati i podučavanje u nimškom jeziku, ko će se pak dalje-iduće proširiti. Pri podučavanju ima se zeti obzir na metodiku dvojezične pouke, da po istupnjenju iz škole svako prosječno nadareno dite more i mora vladati kako nimškim tako i hrvatskim jezikom u zadovoljavajućoj mjeri u riči i pismu. Da se postigne ov cilj, bit će reformiranje postojećih nastavnih planov neophodno potribno.

U svi gradišćanski glavni škola, ke poišćuje najmanje pet školarov hrvatskoga materinskoga jezika, ima se hrvatski jezik upeljati kao obligatorni nastavni predmet za sve hrvatske školare, ukoliko to do sada još nije slučaj. Svim onim školarom nimškoga ili drugoga materinskoga jezika, ki se hoće učiti hrvatski jezik na mjesto koga drugoga tuđega jezika, mora se dati za to mogućnost.

Isto tako je na svi gradišćanski trgovački škola, na obrtni, seljački i domaćinski produžni škola za svu dicu hrvatskoga materinskoga jezika, ako iznaša broj dice pet, hrvatski jezik obligatan predmet s obzirom na njihovo znatno izobraženje.

S obzirom nato, da podizanje jedne vlastite hrvatske sridnje škole u Gradišću ovčas nije moguće, potribuje Hrvatsko Kulturno Društvo u Gradišću, da se odmah upelja hrvatski jezik u svi gradišćanski sridnji škola kao nastavni predmet i to u istom broju ur, kako kod svih tuđih jezikov, ki se do sada u Gradišću podučavaju. Provedenje ove mjere je naročito iz zgleđanja na potpuno obistinjenje naredbov slijedeće točke 3 člana 7 bezuvjetno potribno, budući da se na sridnji škola izobražuje većina budućih činovnikov. Iz provedenja naredbov točke 3 člana 7 će se naime pokazati znatna potriboća u dvojezični činovniki u svi grana uprave i pravosuđa.

U Gradišću ne postoji ovčas niti jedna preparandija za učitelje i učiteljice, samo jedna vjerska škola za učiteljice u Željeznu. To je za gradišćanski učiteljski naraštaj povezano s mnogo štete. Potribno je, da se od strani saveza počne čim prije s podizanjem jedne državne preparandije za učitelje i učiteljice u Željeznu. Gradišćanski Hrvati su u podizanju jedne državne preparandije za učitelje i učiteljice u Željeznu osebito zainteresirani, budući da bi u ovom zavodu bilo jamčeno jednako izobraženje potribnoga hrvatskoga učiteljskoga naraštaja. Do postavljenja jedne posebne zgrade za državnu preparandiju za učitelje i učiteljice mora se s postepenom izgradnjom ovoga zavoda već sada tako započeti, da se već u školskom ljetu 1956/57. u novoizgrađenoj saveznoj gimnazijalki u Željeznu osnuje prvi razred preparandije za učitelje i učiteljice. Prostorije za ov cilj su dane.

Da se učiteljski naraštaj za hrvatske škole u Gradišću postavi u položaj, da bude mogao ispuniti svoje zadaće, držimo za potribno, da se na preparandija za učitelje i učiteljice mimo obligatnoga podučavanja hrvatskoga jezika kao nastavni predmet podučava u dovoljnoj mjeri u četvrtom i petom razredu i metodika dvojezičnoga podučavanja.

Za školare i školarike nehrvatskoga materinskoga jezika, ki su si hrvatski jezik kako tuđi jezik izabrali, otpada kao izjednačenje podučavanje u kom drugom tuđem jeziku.

U svi škola, u ki se podučava hrvatski jezik kako za školare hrvatskoga tako i za školare koga drugoga materinskoga jezika, ima se hrvatski jezik na dva načine podučavati, ar donášaju školari hrvatskoga materinskoga jezika druge temelje za to nego dica koga drugoga materinskoga jezika.

U budućnosti smidu na hrvatski škola u Gradišću samo takovi učitelji podučavati, ki su položili ispit zrelosti u hrvatskom jeziku s uspjehom. Za definitivno namješćenje potriban je ispit sposobnosti u hrvatskom jeziku po postojeći propisi za ov ispit pred jednom posebnom sekcijom jedne za ov posao predviđene ispitne komisije. To isto valja za učitelje, ki podučavaju hrvatski jezik kao nastavni predmet na drugi gradišćanski škola.

One učiteljske osobe, ke već podučavaju na hrvatski škola, moraju do 31. 12. 1958. položiti dodatni ispit iz hrvatskoga jezika.

Dječje čuvarnice u hrvatski općina imaju se peljati u hrvatskom jeziku. Odgojni personal mora vladati obadvimi jeziki.

Gledeć na to, da se u točki 2 člana 7 statuiru jedno posebno odjelenje školske nadzorne oblasti za hrvatske škole, postavlja se potriboća izgradnje jednoga posebnoga odjelenja zemaljskoga školskoga savjeta u Gradišću. Peljač toga kod ureda zemaljske vlade osnovanoga referata za manjine ima pripadati zemaljskom školskom savjetu s mjestom i glasom.

Za uspješno školsko nadziranje bit će potrebno, da se hrvatske osnovne škole oddjelu od sadašnjih školskih nadzornih kotarova i združe u dva posebna hrvatska školska nadzorna kotara, i to jedan za kotare Njuzalj, Željezno, Matrštof i jedan za kotare Gornja Pulja, Borta i Novi Grad. Vrhovno nadzorničtvo pelja hrvatski zemaljski školski nadzornik, ki istodobno nadzira i podučavanje hrvatskoga jezika na svi drugi gradišćanski škola.

Gledeć na vjeronauk more se reći, da se ima u svi škola Gradišća, u ki se podučava vjeronauk, hrvatskoj dicit predavati u materinskoim jeziku, ako iznaša broj dice pet.

Potribne podloge za reformiranje nastavnih planova za hrvatske škole kao i za podučavanje hrvatskoga jezika na drugi škola, ima izraditi jedna posebna komisija za nastavni plan.

Za održanje ispitova sposobnosti za podučavanje u hrvatskom jeziku i za podučavanje hrvatskoga jezika na drugi škola u Gradišću ima se u okviru postojeće ispitne komisije postaviti jedna posebna hrvatska sekcija.

K točki 3 člana 7:

Ov član ustanovljuje, da je hrvatski jezik u upravni kotari Gradišća dodatno k nimškomu pripušćan kao uredni jezik.

S obzirom na izričiti manjak u dvojezični činovnici imaju se predaje u hrvatskom jeziku primiti, ali se more njihovo pismeno izvršenje obavljati do 31. 12. 1958. u nimškom jeziku.

Vlasti, ke dolazu u pitanje, imadu zadaću, da stoji do ovoga časa dosta dvojezično naobraženih činovnikov na raspolaganje.

Manjinski referati kod ureda saveznoga kancelara i kod zemaljskih vladova kako i njim pridati manjinski odbori imadu s prikladnimi prijedlogi na saveznu i zemaljsku vladu kao i na korporacije javnoga prava za to skrbiti, da s dalje-idućom izobrazbom dvojezičnih činovnikov kod svih saveznih i zemaljskih vlasti, kod eksekutive, kao i kod korporacijov javnoga prava u dvojezični kotari i općina bude stao potribni broj dvojezičnih činovnikov na raspolaganje. Pri ustanovljenju autentičnih imena i natpisova topografske naravi u dvojezični kotari i općina moraju se u obzir zeti imena i natpisi, ke je ustanovila jedna komisija Hrvatskoga Kulturnoga Društva u Gradišću.

K točki 4 člana 7:

U budućnosti će biti potrebno, da se državnomu referentu za narodnu prosvjetu pridoda i jedan referent za gajenje hrvatskoga narodnoga i kulturnoga dobra. Gledeć diozimanja na upravni i sudbeni ustanova ustanovlujemo, da su nam ova prava bila ustavno garantirana, ali njevo provedenje u praksu zbog velikoga manjkanja dvojezičnih činovnikov — pred svim kod sudbenih oblasti — nije bilo jamčeno.

Da se odstrani ov nedostatak pokazujemo na naše prijedloge k točkama 2 i 3 člana 7 državnoga ugovora.

K točki 5 člana 7:

Hrvatsko Kulturno Društvo u Gradišću pozdravlja prepovid djelovanja organizacijov, ke imadu za cilj, da zamu hrvatskomu i slovenskom stanovničtvu njihovo svojstvo i prava kao manjina.

U pripadajućoj provednoj naredbi mora se ali jasno ustanoviti, ko djelovanje ima za posljedicu takovu prepovid od strani direkcije za sigurnost na prijedlog manjinskoga referata.

III.

Hrvatsko Kulturno Društvo u Gradišću si je svisno poteškoć, ke ćedu provedenje člana 7 državnoga ugovora kao i ispunjenje na temelju ovoga člana 7 od njega (društva) postavnih prijedlogov donesti sa sobom.

Mi smo ipak mišljenja, da se stalnim kontaktoim dotičnih saveznih i zemaljskih vlasti s nadležnim zastupniki manjin more postignuti ostvarenje naredbov člana 7 državnoga ugovora na svestran dobrobit i na svestrano zadovoljstvo.

Gradišćanski Hrvati su se u prošlosti uvijek pokazali kao vjerni i lojalni sini Austrije. Oni ćedu i u budućnosti ćvrsto i vjerno stati uz domovinu Austriju. Ravno iz ove lojalnosti donaća Hrvatsko Kulturno Društvo u Gradišću saveznoj vladi na znaje, da je ono uoći naredbov člana 34 (šefi misijov) državnoga ugovora stavilo ovu spomenicu na znanje ambasadorom ćetirih sil državnoga ugovora u Beću.

Ignac Horvat, predsjednik

I z v o r

Naš Tajednik, Željezo 1955, br. 48, 26. XI 1955, poseban prilog.

3

SPOMENICA KOROŠKIH SLOVENCEV

Celovec — Klagenfurt, 11. X 1955.

ZVEZNI VLADI REPUBLIKE AVSTRIJE

Žrtve avstrijskih državljanov slovenske narodnosti tekom druge svetovne vojne so bile ogromne. Zato koroški Slovenci upravičeno pozdravljamo dejstvo, da so naše pravice posebno zaščitene v členu 7 Državne pogodbe z dne 15. maja 1955.

Prav zaradi tega nas je izjava g. zveznega kanclerja ob ratifikaciji Državne pogodbe posebno zadovoljila, ko je dejal: »Moram pa poudariti naslednje: Glasovanje za Državno pogodbo vsebuje odgovornost za vse člene Državne pogodbe kot tudi za vsakega posebej. Ni nobenega sprejema Pogodbe, če bi kdo hotel pri tem ali onem členu staviti svoje pomisleke zato, da bi se potem lahko izgovarjal. Moram še enkrat poudariti, da bo vsak poslanec, ki bo oddal svoj glas za to Pogodbo, hkrati glasoval za vsak pozamezni člen ali odstavek te Pogodbe, tako da se ne bo mogel nihče izgovarjati, — ali pa naj glasuje proti Pogodbi.«

Koroški Slovenci se dobro zavedamo, da je duh in ne črka, ki daje pogodbi življenje. Besedilo ostane mrtva črka, ki je podvržena dobrohotnemu ali zlovoljnemu tolmačenju, če ji manjka pravega duha. Zaradi tega posebno opozarjamo na izjave avstrijskega zunanjega ministra g. dr. Karla Gruberja ob priložnosti pogajanj za avstrijsko Državno pogodbo, ko je v imenu države dal zagotovilo, da bo Avstrija v vsakem pogledu zaščitila kulturne in gospodarske življenjske pravice koroških Slovencev, in ki je dne 19. junija 1952 izjavil, »da bi bil izreden in pomemben napredek v mednarodnem življenju, če bi v manjšinah ne gledati več elementa, ki razdvaja, temveč element, ki združuje«. Nadalje opozarjamo na slovesno izjavo koroškega deželnega zbora z dne 28. januarja 1947, v kateri je izrecno poudarjeno, da »deželni zbor v polnem obsegu priznava kulturne in gospodarske pravice koroških Slovencev«.

Pravice, ki jih vsebuje člen 7 Državne pogodbe, smo si koroški Slovenci priborili z neupogljivo voljo do obstoja, zlasti še v trdem odporu in uporu proti nacizmu na strani zavezniških sil in z ogromnimi žrtvami, ki jih je doprinesel slovenski narod.

Zato je le naravno, da so Aliirane in Asociirane sile sporazumno z demokratično avstrijsko vlado vnesle člen 7 v Državno pogodbo, ki služi tudi zagotovitvi demokratičnega razvoja v naši deželi.

Koroški Slovenci pričakujemo, da bomo našli demokratično razumevanje in dobro voljo tudi pri zveznem parlamentu, pri koroškem deželnem zboru in predvsem pri zvezni in koroški deželni vladi, zlasti v izvajanju določil in upoštevanju pravic, ki jih v naš prid vsebuje Državna pogodba.

Koroški Slovenci smo in bomo storili vse, da preprečimo nacionalne razprtije. Pripravljeni smo, da tvorimo most, ki naj veže naroda-soseda in sosedni državi, kar bo nov in trden element miru v tem delu Evrope. Uspešno izvrševanje

tega našega poslanstva pa zavisi tudi od dobre volje avstrijske države, ki mora priznati osnovno, prirodno pravico in težnjo vsake etnične skupine in vsakega naroda, da hoče živeti in kulturno ter gospodarsko napredovati. Ker smo nadalje prepričani, da je vprašanje vsebine, torej razlaga neke pogodbe, predvsem tudi pravica tistega, na katerega se nanaša in v korist katerega je bila sklenjena, si zato sedaj, ko so z Državno pogodbo postale veljavne tudi pravice, zajamčene manjšinam v členu 7, dovoljujemo iznesti vladi svoje pripombe in predloge za izvedbeno zakonodajo člena 7 in jo ob tej priložnosti opozoriti na nekatere naše zahteve, ki izhajajo iz naravnega prava in so popolnoma v skladu z določili Državne pogodbe.

Člen 7.

PRAVICE SLOVENSКИH IN HRVATSKIH MANJŠIN

Enakopravnost slovenskih državljanov

§ 1. »Avstrijski državljani slovenske in hrvatske manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji, kakor vsi drugi avstrijski državljani, vključno pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.«

Uživanje take enakopravnosti pomeni zlasti:

1. Uživanje enakosti z ostalimi državljani glede političnih in državljanskih pravic kakor tudi ostalih človečanskih pravic in osnovnih svoboščin, zajamčenih v državnem osnovnem zakonu, v senžermenski pogodbi, ki je del ustave, v drugih ustavnih določilih in v členih 6 in 7 avstrijske Državne pogodbe z dne 15. maja 1955.
2. Uživanje enake pravice v pridobivanju ali opravljanju javnih služb, funkcij in poklicev.
3. Uživanje enakosti glede vstopa v javne in upravne službe po načelu, da bodo koroški Slovenci pravično zastopani na upravnih, sodnih in drugih položajih, zlasti na področjih, ki so označeni v §§ 2 in 4 člena 7 Državne pogodbe.
4. Uživanje enakosti v ravnanju glede poklicne dejavnosti, bodisi v kmetijstvu, trgovini, industriji ali na kakem drugem področju, kakor tudi v organiziranju in izvrševanju poslov gospodarskih združenj ter organizacij, ustanovljenih v te namene. Uživanje takšne enakosti v ravnanju se bo nanašalo tudi na vse davke in dajatve.
5. Uživanje enakosti v ravnanju pri uporabi jezika, kakor je določeno v § 3 člena 7 avstrijske Državne pogodbe.
6. Ta enakost pomeni tudi, da mora biti za avstrijske državljane slovenske narodnosti, in sicer tako za celoto kot za posameznika, zagotovljeno uživanje sorazmernega deleža na finančnih sredstvih države, dežele, samoupravnih korporacij, njihovih podjetij in ustanov kakor tudi sorazmerno upoštevanje pri ukrepih za pospeševanje splošne koristi.
7. Uživanje enakosti z ostalimi državljani na področju socialnega skrbstva, pokojnin ter oskrbe vojnih in političnih žrtev.

Vse to razumemo pod enakopravnostjo in vse tudi dejansko zagotavljajo ustava in zakoni vsem državljanom brez razlike narodnosti, jezika, spola, rase in veroizpovedi.

V avstrijsko Državno pogodbo vnešeni člen 7 že sam dokazuje, da se v ustavi in zakonih zajamčena enakopravnost ni vedno upoštevala.

To velja zlasti za ureditev šolstva, ker menimo, da pomeni sporazumna rešitev šolskega vprašanja preizkušnjo za resnično demokracijo.

Šolska ureditev

§ 2. »Avstrijski državljani slovenske in hrvatske manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvatskem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvatske šole.«

Sklicujemo se na tozadevne izjave bivšega zunanjega ministra g. dr. Karla Gruberja ob priložnosti pogajanj za Državno pogodbo in na slovesno izjavo koroškega deželnega zbora ter na govor namestnika koroškega deželnega glavarja z dne 28. januarja 1947 in smatramo, da je na šolskem področju potrebna naslednja ureditev:

Za pouk na ljudskih in glavnih šolah na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom se mora izvajati odredba koroške deželne vlade o dvojezičnih šolah z dne 3. 10. 1945, v besedilu z dne 31. 10. 1945.

Ta zahteva se naslanja v svojem bistvu na dejstvo, da je v odredbi označeno ozemlje dvojezično in torej odgovarja načelom enakosti, da oba naroda spoznata oba deželna jezika. Po sklenitvi Državne pogodbe je znanje obeh jezikov potrebno, ker določa § 3 člena 7 za to ozemlje dodatno k nemščini tudi slovenski jezik kot uradni jezik.

Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom so tudi vse gospodinjske in kmetijske nadaljevalne šole ter deželne (državne) kmetijske in gospodinjske šole dvojezične.

Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom so tudi javni otroški vrtci dvojezični.

V smislu § 2 člena 7 je treba ustanoviti v Celovcu za avstrijske državljane slovenske narodnosti lastno gimnazijo in lastno učiteljske s posebnimi učnimi načrti.

V smislu gornje odredbe o dvojezičnih šolah je na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom slovenščina učni predmet tudi na ostalih šolah. Isto velja za učence z ozemlja s slovenskim ali mešanim prebivalstvom tudi za šole v Celovcu, Beljaku in Šmohoru.

Pridržujemo si pravico, da v smislu § 2 člena 7 predlagamo vladi ob potrebi ustanovitev nadaljnjih slovenskih oziroma dvojezičnih šol.

V tej zvezi je treba pregledati učne načrte, ki morajo temeljiti na spoštovanju narodnostnega značaja učencev. To velja tudi za vse šolske knjige, ki jih je treba izdati za zgoraj imenovane šole. Učni načrti teh šol naj bodo prilagojeni

učnim načrtom odgovarjajočih šol. Te učne načrte naj pripravi posebna komisija ob sodelovanju kulturnih organizacij koroških Slovencev.

Na imenovanih šolah smejo poučevati le učitelji in profesorji, ki so strokovno in jezikovno za to usposobljeni.

Srednješolski učitelji, ki bodo končali svoje študije po letu 1956 in bodo hoteli poučevati na manjšinskih srednjih šolah, bodo morali dokazati jezikovno usposobljenost z izpitom pred posebno izpitno komisijo.

Tudi usposobljenostni izpit za pouk na dvojezičnih šolah polagajo učitelji v obeh učnih jezikih pred posebno izpitno komisijo, ki jo imenuje za slovensko oziroma dvojezično šolstvo pristojna deželna šolska nadzorna oblast.

Za avstrijske državljane slovenske narodnosti se določijo posebne olajšave pri nostrifikaciji spričeval in diplom, ki so jih dosegli na slovenskih šolah v drugih državah.

V smislu § 2 člena 7 se ustanovi pri koroški deželni vladi poseben oddelek šolske nadzorne oblasti za vse slovenske oziroma dvojezične šole. Ta oddelek je ločen od nadzorne oblasti za nemške šole ter v vodenju pedagoških, ekonomsko-administrativnih in personalnih zadev samostojen.

Odgovarjajoči posebni oddelki šolske nadzorne oblasti se uredijo tudi na okrajnih glavarstvih ozemlja s slovenskim ali mešanim prebivalstvom.

Vodje in nameščenci teh oddelkov morajo biti strokovno kvalificirani avstrijski državljani z dokazano jezikovno usposobljenostjo v obeh jezikih.

Deželni šolski nadzornik za slovenske oziroma dvojezične šole mora biti strokovno in jezikovno usposobljen avstrijski državljan slovenske narodnosti.

Poseben referat za manjšinsko šolstvo se uredi pri zveznem ministrstvu za pouk.

Enakopravnost slovenskega jezika

§ 3. »V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenščini ali hrvaščini kakor v nemščini.«

Iz Objasnjevalnih pripomb k posameznim členom v Posebnem delu II (ad 517 prilog k stenografskim zapisnikom državnega zbora [VII. GP.]) posnemamo, da je določilo o slovenskem jeziku kot uradnem jeziku dodatno k nemškemu jeziku brez posebne izvedbene zakonodaje neposredno izvršno, dočim so potrebni glede označb krajevnih imen in krajevnih napisov še odgovarjajoči izvršni zakoni Zveze odnosno Dežele.

Iz določil § 3 člena 7 torej sledi:

Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom je slovenščina uradni jezik, poleg nemščine, pri vseh upravnih in drugih državnih, deželnih in samoupravnih uradih, javnopравnih korporacijah in ustanovah, in s tem sodni jezik v smislu sodnijskega postopnika (Geo.) tako v prvi kakor v višjih instancah v deželi.

Pod ozemljem s slovenskim ali mešanim prebivalstvom razumemo teritorij, ki je označen v odredbi o dvojezičnih šolah iz leta 1945, z vključenimi upravni-

mi, sodnimi, samoupravnimi in drugimi uradi v Celovcu, Beljaku in Šmohoru, ki so pristojni za imenovano ozemlje.

Razpravljati se mora v jeziku stranke, in sicer tako na prvi stopnji kakor tudi na višjih stopnjah v deželi.

Pismene rešitve morajo biti v jeziku stranke oziroma vloge.

Uradniki in nameščenci na tem ozemlju morajo obvladati oba uradna jezika. Zato sta država in dežela obvezani, da skrbita za primerno jezikovno izobrazbo uradnikov in nameščencev.

Marične in zemljiške knjige morajo biti dvojezične, prav tako morajo biti dvojezični vsi zakoni, vse uradne objave in razglasi, vse listine in formularji ter uradna glasila v deželi.

Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom so kraji v vsem uradnem poslovanju in na vseh uradnih napisih označeni v obeh uradnih jezikih. Isto velja za napise in nazive javnih uradov. Zasebniki lahko uporabljajo za kraje in nazive uradov tega teritorija slovenske ali nemške označbe.

V smislu člena 6 § 2 Državne pogodbe je treba spremeniti koroški deželni zakon z dne 22. decembra 1950 o zbornici za kmetijstvo in gozdarstvo (zakon o Kmetijski zbornici), ki vsebuje v § 15, odstavek (2), in v § 37 kljub tozadevni pritožbi diskriminacijsko določilo, da je samo nemščina uradni jezik. (LGBL. šte. 24/1951.)

Označbe in napisi topografskega značaja so v smislu zadnjega stavka § 3 člena 7 v obeh jezikih in sicer v velikosti in obliki enaki ter ortografsko pisani v pismenem jeziku z latinskimi črkami.

Isto velja tudi za označbe na topografskih kartah teritorija s slovenskim ali mešanim prebivalstvom.

* * *

Formalna jezikovna enakopravnost še ne pomeni dejanske enakopravnosti obeh narodov. Zaradi tega je važno določilo § 4 člena 7 Državne pogodbe, ki presega dosedanje predpise, kar je izrecno poudarjeno v Objasnjevalnih pripombah v Posebnem delu II vladnega predloga:

Udeležba na kulturnem, upravnem in sodnem ustroju

§ 4. »Avstrijski državljani slovenske in hrvatske manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljani.«

Že § 1 člena 7 Državne pogodbe določa vzporedno s členom 3 Državnega osnovnega zakona in členom 66 senžermenske pogodbe enakost državljanov slovenske narodnosti z ostalimi državljani glede dostopa v javne službe. Gornje določilo pa ne zahteva le enakosti glede dostopa, temveč enakost tudi v dejanski zasedbi služb in enakost glede udeležbe na kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah samih.

Iz § 4 člena 7 zaradi tega izvajamo:

V kulturnih, upravnih, sodnih in vseh ostalih javnih uradih in ustanovah je treba namestiti potrebno število avstrijskih državljanov slovenske narodnosti.

Za področja, ki posegajo neposredno v kulturno in gospodarsko življenje avstrijskih državljanov slovenske narodnosti, se ustanovijo posebni oddelki pri odgovarjajočih uradih, ustanovah, organih in komisijah.

Nadalje je v samoupravnih korporacijah, zbornicah, poklicnih združenjih in od njih kontroliranih uradih in institucijah personalni sestav uradništva tak, da je zagotovljena in upoštevana na vseh področjih enakopravnost avstrijskih državljanov slovenske narodnosti.

Pri koroški deželni vladi se ustanovi za avstrijske državljanke slovenske narodnosti poseben referat za ljudsko prosveto.

V smislu § 4 člena 7 Državne pogodbe in v smislu pravilnika UNESCO-komisije za Avstrijo so državljani slovenske narodnosti zastopani v UNESCO-komisiji za Avstrijo. To zastopstvo se imenuje sporazumno s slovenskimi kulturnimi organizacijami.

Za državljane slovenske narodnosti je pri Radiu Celovec poseben oddelek ter jim je zajamčena primerna udeležba v radio-sosvetu. Za slovenske oddaje je treba dodeliti zadosten oddajni čas in potrebna finančna sredstva.

Slovenske kulturne, prosvetne, športne in druge organizacije in ustanove imajo formalno in dejansko enako pravico do uporabe raznih javnih ustanov, dvoran itd. in do pomoči oziroma subvencij iz javnih finančnih sredstev, kakor ostale ustrezne organizacije in ustanove.

Enakopravnosti odgovarja, da je tudi Zveza slovenskih zadrug v Celovcu po virilnem glasu zastopana v Kmetijski zbornici za Koroško enako kakor Landesverband der landwirtschaftlichen Genossenschaften in Kärnten. Zato je potrebna sprememba § 9 koroškega deželnega zakona o Kmetijski zbornici (LGBl. št. 24/1951).

Gospodarski razvoj avstrijskega prebivalstva slovenske narodnosti mora biti zagotovljen brez diskriminacije in v pravični razdelitvi razpoložljivih javnih denarnih sredstev.

* * *

Vsa določila o manjšinski zaščiti pa bi bila neučinkovita, če ne bi bila prepovedana hkrati dejavnost proti pravicam manjšine.

Zaradi tega določa § 5 člena 7:

Zaščita etničnega značaja

§ 5. »Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvezamejo hrvatskemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati.«

Brez dvoma tu ne gre zgolj formalno za organizacije v smislu društvenega zakona, ki bi imele kot društveni namen raznarodovalno dejavnost, temveč je tukaj mišljena, analogno določilom členov 4 in 9 Državne pogodbe, vsaka organizirana dejavnost proti pravicam državljanov slovenske narodnosti. Torej rrditve v Objasnjevalnih pripombah v Posebnem delu II vladnega predloga, češ da je določilo tega paragrafa zajamčeno že po dosedanjem pravu, ne odgovarjajo. Nasprotno so potrebni posebni zakoni s kazensko sankcijo.

Po teh mora biti netenje nacionalne, jezikovne ali rasne mržnje prepovedano in kaznivo.

Analogno odloku deželnega šolskega sveta z dne 10. aprila 1946 števil. 3829 naj je tudi v vsem uradnem poslovanju prepovedana uporaba izrazov »Windische« oziroma »windische Sprache« za poimenovanje avstrijskih državljanov slovenske narodnosti oziroma slovenskega jezika.

Ljudska štetja se bodo na Koroškem vršila tudi po kriteriju jezika, ki se govori v družini. V števnih komisijah mora biti zajamčeno sodelovanje zastopnikov manjšine.

Pospeševanje in neovirano gojitev kulturnih stikov avstrijskih državljanov slovenske narodnosti s sonarodnjaki v drugih državah na temelju naravnega prava in principov demokracije je treba zajamčiti. To velja zlasti za medsebojna gostovanja, uvoz in izvoz knjige, publikacij, filmov itd.

Etnični značaj in sestav teritorija s slovenskim ali mešanim prebivalstvom se v smislu člena 7 Državne pogodbe in soglasnega sklopa koroške deželne vlade iz jeseni leta 1945 ne sme spreminjati.

Slovenska družinska imena in njihova pravilna pravopisna oblika brez zahteve prizadetega nosilca ne sme biti spremenjena.

Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom niso dopustne spremembe osnovnih upravnih, sodnih, šolskih in drugih enot, ako obstoja nevarnost, da bi ogrožale etnični sestav in značaj enot tega teritorija ali manjšinske pravice prebivalstva. V tej zvezi opozarjamo v smislu svoječasnih tozadevnih vlog na potrebo spremembe § 1 odredbe koroške deželne vlade z dne 16. maja 1951 (LGBL. števil. 25/1951), ki v izvajanju § 30 zakona o Kmetijski zbornici (LGBL. števil. 24/1951) spreminja nekdanje okrajne volilne enote na škodo koroških Slovencev.

Na pravice, ki so zajamčene po ustavnih, zveznih in deželnih zakonih, zlasti na pravice enakosti državljanov, enakopravnosti narodnostnih skupin, rasnih, etničnih in jezikovnih skupin in na pravice, ki jih tem skupinam daje Državna pogodba, se sklicuje lahko vsak prizadeti ali udeleženi državljan, ne da bi bil za to potreben dokaz pripadnosti k odgovarjajoči narodni ali jezikovni skupini. Dejstvo, da živita na Koroškem dva naroda in da člen 7 priznava in ščiti etnični značaj teritorija s slovenskim ali mešanim prebivalstvom, mora primerno upoštevati tudi uradna deželna publicistika.

Soodločanje manjšine

Ureditev manjšinskega vprašanja se pa predvsem v demokraciji ne sme omejiti zgolj na mednarodno obveznost, temveč mora vsebovati tudi, soodločanje manjšine. Brez obveznosti, da je treba pred vladnimi sklepi vprašati prizadeto manjšino, bi ostal pravni položaj manjšine skrajno negotov. Zato je naravno in potrebno, da se zagotovi koroškim Slovincem pri ukrepanjih o njihovih zadevah soodločanje.

Nemudoma pa bi bilo treba v smislu pisanja deželnega glavarja g. Ferdinanda Wedeniga z dne 27. 11. 1950. ustanoviti pri Uradu zveznega kanclerja in pri Uradu koroške deželne vlade vsaj poseben narodnostni referat z višjim uradnikom na čelu. Vodja tega urada v deželi in vsi nameščenci v tem uradu morajo biti avstrijski državljanji slovenske narodnosti, pri zveznem uradu pa avstrijski državljanji slovenske ali hrvatske narodnosti.

Namen tega urada oziroma referata je:

Da zastopa koristi državljanov slovenske narodnosti in njihovih organizacij pri vseh državnih, deželnih in samoupravnih oblasteh in opozarja na pomanjkljivosti v izvajanju zaščite po določilih Državne pogodbe ter predlaga mere za odpravo teh pomanjkljivosti.

Da vlaga zahteve, pritožbe, predloge in ugovore za uvedbo upravnega postopka po lastni pobudi ali na prošnjo stranke ali poseže v tekoči upravni postopek kot zakoniti intervenient na vseh stopnjah ter vlaga pritožbe ali tožbe zaradi nepravilne odločbe o stvari tako v upravnem kakor v upravnosodnem postopku vselej, kadar so prizadete pravice, zajamčene po določilih člena 7 Državne pogodbe.

Vsa ta določila v zaščito narodnostnega značaja in narodnostnih pravic naj bi končno postala vsebina posebnega manjšinskega zakona, ki naj preko ustavno zajamčene individualne enakopravnosti državljanov slovenske narodnosti uresniči enakopravnost slovenske narodne manjšine kot celote in upošteva našo zahtevo, da hočemo koroški Slovenci živeti kot enakopravni med enakopravnimi.

Posebne določbe

Pristojne državne oziroma deželne oblasti naj nemudoma razglasijo, da je s pravno veljavnostjo državne pogodbe postalo takoj izvršno določilo § 3 člena 7, da je v upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradišćanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom slovenski oziroma hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik.

Z odredbo je treba uradnike in nameščence na teritoriju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom obvezati, da vsaj v roku treh let po pravni veljavnosti Državne pogodbe dokažejo, da so sposobni na svojem službenem mestu izvajati določila člena 7 Državne pogodbe.

Takoj je treba uradnim potom kot protiustavna izločiti vsa določila zakonov in odredb, ki nasprotujejo določbam člena 7 Državne pogodbe.

Takoj je treba poskrbeti z izvršno odredbo uveljavljenje določb § 1 in 4 člena 7 Državne pogodbe.

Ker že obstojajo na Koroškem na teritoriju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom s posebnim zakonom dekretirane dvojezične osnovne šole, se mora takoj vzpostaviti v § 2 člena 7 določeni oddelek šolske nadzorne oblasti v smislu gornjih predlogov.

Zvezno ministrstvo mora takoj izdati dekret o ustanovitvi posebne gimnazije in posebnega učiteljskega v smislu gornjih zahtev, da bodo vse potrebne priprave izvedene lahko tako pravočasno, da bo mogoč pričetek pouka jeseni 1956.

Z zakonitimi ukrepi je treba poskrbeti, da bodo v teku enega leta po veljavnosti Državne pogodbe v smislu gornjih zahtev izvedeni dvojezični napisi na vseh javnih poslopih, na zveznih, deželnih, okrajnih in občinskih uradih, institucijah, šolskih, poštnih in železniških ustanovah, službenih in uradnih mestih samoupravnih ustanov, na krajevnih in hišnih ter cestnih in potnih označbah.

V smislu § 4 člena 7 Državne pogodbe se naj za avstrijske državljane slovenske narodnosti čimprej ustanovi pri koroški deželni vladi predlagani posebni referat za ljudsko prosveto.

Da se zagotovi izvajanje določil člena 7, naj se čimprej ustanovita pri Uradu zveznega kanclerja in pri Uradu koroške deželne vlade narodnostna referata. Nedvoumno je treba določiti, da za prepoved organizacij v smislu § 5 člena 7 niso merodajna pravila, marveč dejavnost organizacij, njihovih funkcionarjev in članov.

Za uresničenje zgoraj navedenih zahtev se morajo zagotoviti potrebna finančna sredstva v državnem in deželnem proračunu.

Iz izvajanja člena 7 Državne pogodbe avstrijskim državljanom slovenske narodnosti ne smejo nastati nobena dodatna finačna ali druga bremena.

* * *

Mi smo občutili na lastnem telesu, da vsaka izključitev soodločanja narodne manjšine izzove napetosti, ki se jim je treba v splošnem interesu države, v interesu mirnega sožitja vseh narodov brezpogojno izogniti. Zato pričakujemo da bo vlada v smislu naših predlogov reševala nakazana vprašanja in izdala zakone za izvajanje določil člena 7 Državne pogodbe v duhu širokogrudnosti in tolerance v sporazumu z organizacijami koroških Slovencev.

Celovec, dne 11. oktobra 1955.

Za:

Narodni svet koroških Slovencev

Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem

Janko Janežič, l.r.
podpredsednik

Dr. Joško Tischler, l.r.
predsednik

Janko Ogris, l.r.
podpredsednik

Dr. Franci Zwitter, l.r.
predsednik

I z v o r

Samostalna publikacija, Celovec-Klagenfurt, oktober 1955.

4 SAVEZNI ZAKON KOJIM SE MIJENJA ZAKON O POPISU PUČANSTVA

Beč, 7. VII 1976.

Narodno vijeće je odlučilo:

Član 1.

Zakon o popisu pučanstva, BGBl. (List saveznih zakona) br. 159/1950, mijenja se kako slijedi:

1. Pred § 1. treba umetnuti ovaj natpis:

GLAVA I

Opće odredbe

2. § 2. st. 3 treba da glase:

»(3) Pri tome mogu se popisivanim osobama naročito postaviti pitanja o imenu, spolu, danu rođenja, mjestu rođenja, obiteljskom stanju, djeci koja potječu iz braka, vjeroispovijesti, materinskom jeziku, državljanstvu, školskoj naobrazbi, stručnoj izobrazbi, zvanju, zaposlenju, boravku i prebivalištu. Dopuštaju se pitanja o broju slijepih, gluhoonijemih i tjelesno nemoćnih. Za austrijske državljane može se materinski jezik također tajno ispitivati. Za to ispitivanje vrijede propisi glave II.

(4) Obiteljski jezik u smislu ovoga saveznog zakona je onaj jezik kojim se neka osoba isključivo ili pretežno služi u svojoj obitelji.«

4. § 5. treba da glasi:

»5. (1) Općine najprije snose svoje troškove i troškove općinskih i mjesnih izbornih organa, gradovi s vlastitim statutom i zemlje najprije kotarskih izbornih organa. Savez treba da daje općinama paušalnu naknadu koja se određuje naredbom saveznog ministra za unutrašnje poslove prema broju popisanih kućanstava i prema prosječnim osobnim i stvarnim troškovima. Povrh toga treba zemljama i gradovima s vlastitim statutom dati paušalnu naknadu za troškove kotarskih izbornih organa. Pri tajnom ispitivanju obiteljskog jezika treba za određenje paušalne naknade uzeti u obzir broj osoba koje su sudjelovale u tom ispitivanju.

(2) Austrijski središnji statistički ured treba izviditi i isplatiti teritorijalnim jedinicama pripadajuće paušalne naknade prema naredbi spomenutoj u st. 1.«

5. Dosadašnji § 5. dobiva oznaku § 6, njegov st. 1. treba da glasi:

»(1) Popis pučanstva prema glavi I. na području općina provode općine u prenesenom djelokrugu.«

6. Dosadašnji § 6. dobiva oznaku § 7:

»(1) Popis se provodi po općinama, a u općinama s više mjesta, po mjestima. Unutar općina mogu se u danom slučaju, ispitivanja odrediti po općinskim kotarima, cestama, ulicama i trgovima.«

7. Dosadašnji § 7. postaje § 8. st. 1.

8. Dosadašnjem § 7. treba dodati § 8. st. 2. koji glasi:

»(2) St. 1. vrijedi samo glede obveze koja postoji u okviru redovitog ili izvanrednog popisa pučanstva, ali ne za tajno ispitivanje materinskog jezika koje se provodi prema glavi II.«

9. Dosadašnji § 8. dobiva oznaku § 9. Njegovi st. 1. i 2. treba da glase:

»(1) Naredbom se određuju:

a) dan popisa;

b) određivanje izvanrednog popisa pučanstva (§ 1. st. 2);

c) određivanje tajnog ispitivanja materinskog jezika prema odredbama glave II. ovog saveznog zakona, kao i poblži propisi koji su potrebni za provođenje toga ispitivanja;

d) tiskanice koje se upotrebljavaju za popis pučanstva koji ne potpada pod slovo c. (§ 2. st. 5), u kojim tiskanicama treba da su vidljiva postavljena pitanja (§ 2. st. 3) kao i osobe obvezane da dadu podatke (§ 3. st. 1. i 2.).

(2) Naredbe iz st. 1. izdaje uz obzir na zahtjeve štednje, svrsishodnosti, pouzdanosti postupka ispitivanja i sigurnosti da izjave ispitivanih budu bez utjecaja za slučajeve po slovu a, b. i c. savezna vlada u suglasnosti s glavnim odborom Narodnog vijeća, za slučaj po slovu d. savezni ministar za unutrašnje poslove. Ako se pri dijelu popisa pučanstva koji ne potpada pod st. 1. slovo c. stavljaju pitanja koja nisu navedena u § 2. st. 3., treba da naredba saveznog ministra za unutrašnje poslove dobije suglasnost glavnog odbora Narodnog vijeća.«

10. Iza § 9. treba umetnuti ove glave:

GLAVA II

Tajno ispitivanje materinskog jezika

»§ 10. (1) Ako se odredi tajno ispitivanje materinskog jezika prema § 9. st. 1. slovo c, može se to ispitivanje ograničiti na pojedine zemlje, ukoliko samo u tim dijelovima saveznog područja postoji potreba da se materinski jezik tajno ispita.

(2) Naredbu savezne vlade o određivanju tajnog ispitivanja materinskog jezika treba obznaniti javnim oglasom u svim općinama područja na koje se proteže ispitivanje. To obznanjivanje treba da se uvrsti u objavu općine prema § 6. st. 5.

(3) Za tajno ispitivanje materinskog jezika treba upotrijebiti formular koji je kao prilog dodan ovom saveznom zakonu.

§ 11. (1) (Ustavna odredba). Mjesni i općinski izborni organi koji su na dužnosti prema odnosnim zemaljskim propisima za izbor općinskih vijećnika ili, gdje ti ne postoje, mjesni i općinski izborni organi koji su posljednji bili na dužnosti treba da izdaju papire što se popunjavaju prigodom ispitivanja materinskog jezika i treba da se pred njima neposredno nakon izdavanja predaju u zatvorenim omotnicama. Mjesni i općinski izborni organi treba da, nakon isteka roka za predaju formulara ispitivanja, cjelokupni materijal ispitivanja neotvoren i u zapečaćenom omotu zatvoren, bezodvlačno dostave kotarskim izbornim organima koji su na dužnosti prema izbornom redu za Narodno vijeće 1971, BGBI 391/1970, a u redakciji saveznih zakona, BGBI, br.

194/1971. Ti kotarski organi moraju cjelokupni materijal ispitivanja neotvoren srediti prema općinama i bezodvlačno, ali najkasnije u roku od jednog tjedna poslije dana ispitivanja, dostaviti u zapečaćenom omotu austrijskom središnjem statističkom uredu radi obrade.

(2) Na izborne organe spomenute u st. 1. treba da se pri tajnom ispitivanju materinskog jezika smisleno primijene odnosno odredbe zakona o izboru u Narodno vijeće 1971, koliko nije drugačije određeno u ovom saveznom zakonu i u propisima koji su izdani prema § 9. st. 1. slovo c.

§ 12. (1) U § 11. st. 1. spomenuti organi treba da izruče formulare ispitivanja svima austrijskim državljanima koji su navršili 14. godinu života i koji nisu potpuno stavljeni pod skrbništvo, i za koje je pravo na to od općine utvrđeno prigodom ispunjavanja ili predaje ispunjenih tiskanica o popisu pučanstva, a na osnovi unosa u popis kućanstva glede općinske pripadnosti stanovništva. Te osobe imaju pravo prema st. 6. da ispune formulare ispitivanja i spomenutom organu predaju.

(2) Pravo na ispunjavanje formulara ispitivanja za austrijske državljane koji nisu navršili 14. godinu ili su potpuno stavljeni pod skrbništvo ima zakoniti zastupnik koji s njime živi u zajedničkom kućanstvu, inače glava kućanstva, a nipošto neka pravna osoba.

(3) Ako neka osoba iz st. 2. sudjeluje pri tajnom ispitivanju materinskog jezika, treba to, ukoliko pravo na to nije uredovno poznato, prigodom predaje tiskanica (§ 2. st. 5) općini (popisivaču) priopćiti i predložiti isprave koje čine uvjerljivim njezin s obzirom na st. 2 značajni pravni položaj ili isto takve stvarne odnose. Na isti način treba prigodom predaje tiskanica (§ 2. st. 5) općini (popisivaču) učiniti uvjerljivim posjed austrijskog državljanstva.

(4) Najkasnije na dan prije dana ispitivanja treba da općina preda općinskom izbornom organu, i mjesnim izbornim organima ako je općina razdijeljena u izborne kotare, popis osoba kojima treba izdati formular ispitivanja i koje su ovlaštene da predaju formular ispitivanja. Pri maloljetnima ili potpuno pod skrbništvo stavljenima treba da se iz popisa vidi tko je ovlašten da za njih ispuni formular ispitivanja.

(5) Naredbom savezne vlade (§ 9. st. 1. slovo c) izdaju se potanji propisi o izdavanju, načinu, sadržaju i obliku papira ispitivanja.

(6) Formulare ispitivanja smiju u izbornom lokalnu ispunjavati samo osobe koje su na to ovlaštene. Za svaki formular ispitivanja treba prigodom predaje upotrijebiti posebnu omotnicu.

§ 13. (1) Za postupak ispitivanja vrijede smisleno odredbe § 55. do 58, 60. do 62, 64. do 69. i § 70. st. 1, prva i druga rečenica, st. 2, prva do treće rečenice, st. 3. i 4. izbornog reda za Narodno vijeće 1971. (izborno mjesto i vrijeme, svjedoci izbora, izborni čin).

(2) § 63. Izbornog reda za Narodno vijeće 1971. treba primijeniti s time da svaka izborna stranka, koja je u odnosnoj zemlji pri posljednjim zemaljskim ili općinskim izborima stavljala prijedloge za izbor, ima pravo odaslati dva svjedoka.

§ 14. (1) Austrijski središnji statistički ured treba da obradi dostavljeni materijal ispitivanja, da utvrdi rezultat ispitivanja, i da taj rezultat za pojedine zemlje raspoređen prema zemljama, političkim kotarima, sudskim kotarima, općinama i mjestima bezodvlačno priopći Uredu saveznom kancelara.

Obrada za pojedina mjesta dopustiva je samo ako je pri tajnom ispitivanju materinskog jezika u tom mjestu sudjelovalo najmanje 30 osoba. Nedopustiva je obrada neslužbenog materijala ispitivanja.

(2) Za svaku zemlju postavlja se Komisija za utvrđivanje jezika. Austrijski središnji statistički ured treba da je pritegne obradi. Članovi te Komisije imaju položaj pouzdanika prema §-u 15. st. 4. Izbornog reda za Narodno vijeće 1971. Svaka izborna stranka posljednjeg izbora za zemaljski sabor može u Komisiju za odnosnu zemlju odaslati dva člana. Jednako mogu osobe, koje priznaju svoju pripadnost narodnosnoj grupi austrijskih državljana nenjemačkog jezika i koje su za tu svrhu naznačene od udruženja koje je reprezentativno za tu grupu, predložiti da budu primljene u Komisiju. O tim prijedlozima odlučuje savezni kancelar, koji pri tome uzima u obzir koliko je odnosno udruženje reprezentativno. Ne može li se o tome pronaći nikakav kriterij, mjerodavan je čas prispjeća prijedloga u Ured saveznog kancelara. Prijedlozi se mogu podnijeti u roku od četiri tjedna od dana izdavanja naredbe prema §-u 9. st. 1. slovo c. Za svaku zemlju, uz članove koje šalju izborne stranke, smiju se u Komisiju pozvati najviše četiri osobe.

§ 15. Odredbe § 118. i 121. Izbornog reda na Narodno vijeće 1971. treba smisleno primijeniti i na tajno ispitivanje materinskog jezika.

§ 16. Odredbe § 262. do 268. Kaznenog zakonika vrijede i za tajno ispitivanje materinskog jezika.«

GLAVA III

Završne odredbe

§ 17. Ako postoji potreba samo za statističke podatke o materinskom jeziku, može se i izvan popisa pučanstva naredbom savezne vlade u suglasnosti s Glavnim odborom Narodnog vijeća odrediti provođenje tajnog ispitivanja materinskog jezika prema glavi II uz smišljenu primjenu odredaba ovoga saveznog zakona uz izuzetak §-a 12. st. 3. i 4, i to na temelju prebivajućeg pučanstva austrijskog državljanstva koje se ustanovljuje snimanjem brojnog osobnog stanja. U toj naredbi treba da se — uz obzir na zahtjeve štednje, svrsishodnosti, pouzdanosti postupka ispitivanja i sigurnosti da izjava ispitanoga bude bez utjecaja — odrede dan ispitivanja, koji mora biti nedjelja ili drugi javni praznik, kao i drugi potrebni potanji propisi, napose o upotrebi popisa kućanstva kao podlozi ispitivanja i o dokazivanju austrijskog državljanstva. Nadležnost za provedbu toga saveznog zakona ravna se prema §-u 18. Zakona o popisu pučanstva, kako je formuliran u čl. I. ovoga saveznog zakona.

12. Dosadašnji § 9. otpada.

13. Dosadašnji § 10. postaje § 17. i treba da glasi:

»§ 18. Provedba ovoga saveznog zakona povjerava se, ukoliko nije drukčije određeno u §§-ima 9, 15. i 17, saveznom ministru unutrašnjih poslova, za § 10. do 15. saveznom kancelaru, a za § 16. saveznom ministru pravde.«

I z v o r

Bundesgesetzblatt, br. 119, 5. VIII 1976.

5 ZAKON O PRAVNOM POLOŽAJU NARODNOSNIH GRUPA U AUSTRIJI (ZAKON O NARODNOSNIM GRUPAMA)

Beč, 7. VII 1976.

Narodno vijeće je odlučilo:

ODSJEK I

Opće odredbe

§ 1. (1) Narodnosne grupe i njihovi pripadnici uživaju zaštitu zakona; jamčeju se održanje narodnosnih grupa i osiguranje njihova opstanka. Treba da se poštuju njihov jezik i njihovo narodno obilježje.

(2) Narodnosne grupe u smislu ovoga zakona jesu grupe austrijskih državljana nenjemačkoga materinskog jezika i s vlastitim narodnim obilježjem koje su nastanjene i zavičajne u dijelovima saveznog područja.

(3) Izjava o pripadnosti nekoj narodnosnoj grupi jest slobodna. Nijednom pripadniku narodnosne grupe ne smije nastati šteta od toga što vrši ili ne vrši prava koja mu kao takvom pripadaju. Nitko nije obavezan da dokazuje svoju pripadnost nekoj narodnosnoj grupi.

§ 2. (1) Naredbama savezne vlade u suglasnosti s Glavnim odborom Narodnoga vijeća i po saslušanju odnosne zemaljske vlade određuju se:

1. Narodnosne grupe za koje se ustanovljuje Savjet narodnosne grupe.

2. Dijelovi područja u kojima zbog razmjerno znatnog broja (jedne četvrtine) tamo nastanjenih pripadnika narodnosne grupe treba postaviti dvojezične topografske oznake.

3. Oblasti i uredi pri kojima se uz njemački službeni jezik pripušta jezik neke narodnosne manjine, no s time da se pravo na upotrebu toga jezika može ograničiti na određene osobe ili poslove.

(2) Pri izdavanju u st. 1. predviđenih naredaba kao i pri provedbi odsjeka III ovoga saveznog zakona treba uzeti u obzir postojeće međunarodnopravne obveze. Osim toga treba imati na umu brojčanu veličinu narodnosne grupe, proširenost njezinih pripadnika po saveznom području, omjer njihove veličine prema drugim austrijskim državljanima u određenom području kao i njihove posebne potrebe i interese oko očuvanja i osiguranja njihova opstanka. Pri tome treba također uzeti u obzir podatke službenih statističkih ispitivanja.

ODSJEK II

Savjeti narodnosnih grupa

§ 3. (1) Radi savjetovanja savezne vlade i saveznih ministara u poslovima narodnosnih grupa ustanovljuju se pri Uredu saveznog kancelara Savjeti narodnosnih grupa. Oni treba da čuvaju i zastupaju opći kulturni, socijalni i ekonomski interes narodnosnih grupa i treba da se napose, uz određenje

primjerenog roka, saslušaju prije izdavanja pravnih propisa i pri općem planiranju na polju promicanja. Savjeti narodnosnih grupa mogu također iznositi prijedloge radi poboljšanja položaja narodnosnih grupa i njihovih pripadnika.

(2) Savjeti narodnosnih grupa služe također za savjetovanje zemaljskih vlada, ako ih one na to pozovu.

(3) Broj članova svakog Savjeta narodnosne grupe određuje se uzimajući u obzir broj pripadnika narodnosne grupe tako da omogućuje primjereno zastupanje političkih mišljenja i nazora na svijet u toj narodnosnoj grupi.

§ 4. (1) Članove Savjeta narodnosnih grupa postavlja na 4 godine savezna vlada po prethodnom saslušanju odnosnih zemaljskih vlada. Savezna vlada mora pri tome imati na umu da budu primjereno zastupana politička mišljenja i nazori na svijet koji su bitni u toj narodnosnoj grupi. U obzir dolazeća udruženja prema st. 2. t. 2. treba da budu saslušana u postupku postavljanja članova Savjeta narodnosnih grupa i mogu kod upravnog suda protiv postavljanja uložiti žalbu zbog protupravnosti.

(2) Za članove Savjeta narodnosne grupe mogu se postaviti samo osobe od kojih se može očekivati da će se zauzimati za interese narodnosne grupe i za ciljeve ovog saveznog zakona, koji mogu biti birani za člana Narodnog vijeća i koji

1. su članovi nekog općeg predstavničkog tijela te su izabrani s obzirom na svoju pripadnost toj narodnosnoj grupi ili pripadaju toj narodnosnoj grupi, ili
2. su predloženi od nekog udruženja koje po svrhama svojih pravila zastupa interese narodnosne grupe i reprezentativno je za tu grupu, ili

3. su kao pripadnici narodnosne grupe predloženi od neke crkve ili vjerske zajednice.

(3) Savjet narodnosne grupe treba da se tako sastavi da polovica članova pripada krugu osoba iz st. 2. t. 2.

(4) Služba člana Savjeta narodnosne grupe jest počasna; članovi imaju pravo na putne troškove koji pripadaju saveznim službenicima petoga stupnja putnih troškova kao i na primjerenu sjedničku dnevnicu za svaki dan sudjelovanja na sjednicama Savjeta narodnosne grupe, koju dnevnicu treba da savezni kancelar utvrdi naredbom.

(5) Svaka u glavnom odboru Narodnog vijeća zastupana stranka ima pravo da odašalje zastupnika u Savjete narodnosne grupe. Taj sudjeluje u raspravama, ali ne u glasovanju.

§ 5. (1) Svaki Savjet narodnosne grupe bira iz kruga svojih prema § 4. st. 2. t. 2. postavljenih članova predsjednika i zamjenika predsjednika. Za tu svrhu treba da ga savezni kancelar sazove radi konstituiranja u roku od četiri tjedna nakon postavljanja njegovih članova.

(2) Svaki Savjet narodnosne grupe određuje svoj poslovnik koji treba odobrenje saveznog kancelara. Savjet narodnosne grupe odlučuje običnom većinom glasova u prisutnosti od najmanje dvije trećine svojih članova. Predsjednik odlučuje, ako su glasovi jednaki.

(3) Predsjednik treba da sazove Savjet narodnosne grupe na zahtjev savezne vlade, jednoga od saveznih ministara, jedne od saveznih vlada ili jedne petine njegovih članova tako pravodobno da se može sastati 14 dana nakon primitka takvog zahtjeva.

§ 6. (1) Ako se neki član Savjeta narodnosne grupe nije tri put uzastopce odazvao pozivu na sjednicu bez dovoljne isprike ili otpadaju preduvjeti za

njegovo postavljanje, ima to Savjet odlukom utvrditi, pošto je članu dana prilika da se izjasni, i to priopćiti saveznom kancelaru. Savezni kancelar ustanovljuje odlukom gubitak članstva u Savjetu narodnosne grupe.

(2) Ako neki član Savjeta narodnosne grupe istupi prijevremeno, treba na njegovo mjesto postaviti novoga člana za ostatak vremena njegove službe. Pri tome treba uzeti u obzir § 4.

§ 7. Da bi se raspravljala pitanja koja se zajednički odnose na više narodnosnih grupa, mogu se odgovarajući savjeti na poziv saveznog kancelara sastati na zajedničke sjednice. Ako to jedna od narodnosnih grupa zahtijeva, mora savezni kancelar sazvati takvu sjednicu u roku od dva tjedna.

Uostalom treba na te sjednice smisljeno primijeniti § 5. s time da predsjedaju naizmjenice predsjednici sudjelujućih savjeta narodnosnih grupa.

ODSJEK III

Promicanje narodnosnih grupa

§ 8. (1) Bez uštrba za opće mjere promicanja treba da Savez podupire mjere i planove koji služe očuvanju i osiguranju opstanka narodnosnih grupa, njihova narodnog obilježja kao i njihovih posebnih svojstava i prava.

(2) Savezni ministar financija treba da, uzimajući u obzir stanje saveznog pučanstva i ciljeve st. 1., u osnovu godišnjeg proračuna koji predlaže saveznoj vladi unese primjereni iznos za svrhe promicanja, i to odjelito za prinose prema § 9. st. 1. i za prinose prema § 9. st. 5.

§ 9. (1) promicanje se može sastojati:

1. u odobravanju novčanih davanja,

2. na drugi pogodan način za izobražavanje i zbrinjavanje pripadnika narodnosnih grupa na područjima koja odgovaraju ciljevima iz § 8. st. 1.

3. u podupiranju mjera što ih predlaže Savjet narodnosne grupe uzimajući u obzir ciljeve § 8. st. 1.

(2) Prinosi prema st. 1. t. 1. mogu se odobriti udruženjima, zakladama i fondovima koji po svojoj svrsi služe očuvanju i osiguranju narodnosne grupe, njezina posebnog narodnog obilježja kao i njenih svojstava i prava (organizacije narodnosnih grupa), i to za posebne namjene koje su podesne da pridonese ostvarenju tih svrha.

(3) S organizacijama narodnosnih grupa izjednačuju se s obzirom na primjenu st. 2 crkve i vjerske zajednice kao i njihove ustanove.

(4) Prinosi prema st. 1. mogu se odobriti organizacijama narodnosnih grupa također za ispunjenje njihovih zadataka.

(5) Prinosi prema st. 1. mogu se odobriti također teritorijalnim korporacijama za mjere koje su potrebne za provođenje odsjeka IV i V, a prekoračuju financijske snage te korporacije.

(6) Savez je uz pretpostavku uzajamnosti obavezan da o namjeravanim mjerama promicanja obavijesti teritorijalne korporacije koje mogu očekivati promicanje svojih osnova.

(7) Savezna vlada mora svake godine izvijestiti Narodno vijeće o mjerama poduzetim na temelju ovoga odsjeka.

§ 10. (1) Nadležni Savjet narodnosne grupe mora najkasnije do 1. svibnja svake godine predložiti saveznoj vladi plan o poželjnim mjerama promicanja za narednu kalendarsku godinu zajedno s iskazom s time povezanih financijskih izdataka.

(2) Nadležni Savjet narodnosne grupe mora najkasnije do 15. ožujka svake godine dostaviti saveznom kancelaru prijedloge za upotrebu u saveznom financijskom zakonu predviđenih sredstava promicanja izmajući u vidu plan postavljen prema st. 1.

§ 11. (1) Prije nego što bude odobreno neko promicanje mora se organizacija narodnosne grupe prema Savezu ugovorom obvezati da će, za svrhe nadzora nad namjenskom upotrebom sredstava promicanja, dopustiti organima Saveza da preispitaju provođenje plana uvidom u knjige i dokazala kao i razgledanjem na licu mjesta, te da će im davati potrebna obavještenja. Nadalje, treba da se organizacija narodnosne grupe obveže da će — u slučaju nenamjenske upotrebe sredstava promicanja — Savezu ih vratiti, pri čemu se iznos što ga treba vratiti ukamačuje od vremena isplate do dana vraćanja po godišnjem kamatnjaku koji je za 3% viši od onoga koji vrijedi za eskontiranje.

(2) Organizacija narodnosne grupe treba da se prije odobrenja nekog promicanja Savezu ugovorno obveže da će o provedbi programa izvjestiti u dogovorenim rokovima uz prilaganje u brojevima izraženih iskaza. Iz izvještaja treba da se razabire upotreba sredstava promicanja što su odobrena iz saveznih sredstava kao i polučeni uspjeh, a iz brojevima izraženih iskaza raščlanjenje prihoda i rashoda koje se može dokazati priložima. Takvi izvještaji treba da se stave do znanja nadležnom Savjetu narodnosne grupe.

ODSJEK IV

Topografske oznake

§ 12. (1) U opsegu dijelova područja koja su naznačena prema § 2. st. 1. t. 2. treba da se sastave na njemačkom jeziku i na jeziku odnosne narodnosne grupe oznake i natpisi topografske prirode što ih postavljaju teritorijalne korporacije ili druge korporacije i ustanove javnoga prava. Ta obveza ne vrijedi za označivanje predjela što leže izvan opsega takvih dijelova područja.

(2) U naredbi prema § 2. st. 1. t. 2. treba također utvrditi mjesta koja dolaze u obzir za dvojezično označivanje kao i topografske oznake koje treba postaviti uz njemačke oznake na jeziku odnosne narodnosne grupe. Pri tom treba imati na umu mjesni običaj i rezultate znanstvenog istraživanja.

(3) Topografske oznake koje postoje samo u jeziku narodnosne grupe treba da teritorijalne korporacije upotrebljavaju bez izmjene.

ODSJEK V

Službeni jezik

§ 13. (1) Nosioци prema § 2. st. 1. t. 3. naznačenih oblasti i ureda moraju osigurati da se može u saobraćaju s tim oblastima i uredima upotrebljavati jezik narodnosne grupe u skladu s odredbama ovoga odsjeka.

(2) U saobraćaju s oblašću ili uredom u smislu st. 1. može se svatko služiti jezikom narodnosne grupe koliko je on pripušten pri toj oblasti ili uredu naredbom prema § 2. st. 1. Ali nitko ne smije da se protivi uredovnom činu koji neki organ takve oblasti ili ureda mora izvršiti po službenoj dužnosti ili da mu uskrati posluš zato što se uredovni čin ne provodi na jeziku narodnosne grupe.

(3) Organi drugih oblasti i ureda osim onih prema st. 1. koji vladaju jezikom narodnosne grupe treba da se također služe u usmenom saobraćaju jezikom narodnosne grupe, ako to olakšava općenje s osobama.

(4) Dopuštena je dodatna upotreba jezika narodnosne grupe u općim javnim oglasima općina u kojima je jezik narodnosne grupe pripušten kao službeni jezik.

(5) Odredbe o upotrebi jezika narodnosne grupe kao službenog jezika ne odnose se na unutarnji službeni saobraćaj oblasti i ureda.

§ 14. (1) Prema odredbama ovoga saveznog zakona na jeziku narodnosne grupe pripuštena pismena ili usmena traženja koja se daju u zapisnik (na zabilješku) treba da oblast ili ured, kojima su ona kao nadležnima podnesena, bez otezanja prevede ili da prevesti, osim ako je to očito nepotrebno. Ako se takva traženja dostavljaju, treba priključiti otpravak u njemačkom prijevodu.

(2) Ako oblast ili ured traženja na jeziku narodnosne grupe zbog nenadležnosti šalje nekoj drugoj oblasti ili uredu pri kojima taj jezik nije pripušten, smatra se upotreba toga jezika kao formalni nedostatak. Koliko za taj postupak važeći propisi ne predviđaju drugo, treba takve podneske vratiti na ispravak uz određenje roka; ako se podnesak u tom roku opet podnese, smatra se kao da je predan pri toj oblasti na dan njegova prvog prispjeća.

(3) Ako je nekoj stranci (učesniku) ili drugim privatnim osobama (svjedocima, stručnjacima i dr.) propisana upotreba službenih tiskanica, treba tim osobama na zahtjev uručiti prijevod tiskanice na jeziku narodnosne grupe. Ipak treba da se traženi podaci stave na službenu tiskanicu, pri čemu se može upotrijebiti jezik narodnosne grupe koliko se tome ne protive međunarodnopravne obveze.

§ 15. (1) Namjerava li neka osoba da se na ročištu ili usmenoj raspravi posluži jezikom narodnosne grupe, ona mora to bez otezanja nakon dostave poziva saopćiti oblasti ili uredu; skrivljenim propustom takvoga saopćenja uzrokovani viši troškovi mogu se nametnuti odnosnoj osobi. Ta obveza saopćenja otpada pri postupcima koji se provode na temelju traženja sastavljenog na jeziku narodnosne grupe. Saopćenje vrijedi za trajanje čitavoga postupka, koliko nije opozvano.

(2) Ako se neka osoba u nekom postupku služi jezikom narodnosne grupe, treba na zahtjev jedne od stranaka (od učesnika) — koliko se postupak tiče podnosioca zahtjeva — raspravljati na tom i također na njemačkom jeziku. To vrijedi također za usmeno saopćenje odluka.

(3) Ako organ ne vlada jezikom narodnosne grupe, treba pozvati tumača.

(4) Usmene rasprave (ročišta) što ih provodi organ koji vlada jezikom narodnosne grupe i pri kojima sudjeluju samo osobe koje su pripravne da se služe jezikom narodnosne grupe mogu se, za razliku od st. 2, provesti samo na jeziku narodnosne grupe. To vrijedi također za usmeno saopćenje odluka, koje se ipak mora zabilježiti i na njemačkom jeziku.

(5) Treba li u slučajevima iz st. 1. do 4. sastaviti zapisnik (zabilješku), mora se to učiniti i na njemačkom jeziku i na jeziku narodnosne grupe. Ako zapisničar

ne vlada jezikom narodnosne grupe, treba da oblast ili ured bez otezanja dade sastaviti otpravak zapisnika na jeziku narodnosne grupe.

§ 16. Odluke i nalozi (uključiv pozive) koje treba dostaviti i koji se odnose na podneske predane na jeziku narodnosne grupe ili na postupke u kojima se već raspravlja na jeziku narodnosne grupe treba da se sastave na tom i na njemačkom jeziku.

§ 17. (1) Ako se protivno odredbama ovoga saveznog zakona, a koliko drugo ne određuje st. 2. i 3, njemački ili jezik narodnosne grupe ne upotrijebi ili se upotreba jezika narodnosne grupe ne dopusti, smatra se u odnosnom činu postupka kao povrijeđen zahtjev na saslušanje one stranke na čiju je štetu taj prekršaj počinjen.

(2) Ako se protivno § 15. u nekom sudskom kaznenom postupku glavna rasprava nije provela također na jeziku narodnosne grupe, to predstavlja ništavost u smislu § 281. st. 1. t. 3. Kaznenoga postupka 1975. Taj razlog ništavosti ne može se upotrijebiti na štetu onoga koji je postavio zahtjev prema § 15. st. 2, a na njegovu korist može se upotrijebiti bez obzira na to je li povreda formalnosti mogla utjecati na rješenje (§ 281. st. 3. Kaznenog postupka 1975).

(3) Povreda § 15. ovoga saveznog zakona rađa ništavost u smislu § 68. st. 4, slovo d. AVG 1950.

§ 18. Javne knjige i osobne matice imaju se voditi na njemačkom jeziku.

§ 19. (1) Gruntovni podnesci na jeziku narodnosne grupe obrađuju se kao takvi samo ako sadržavaju na njemačkom jeziku oznaku gruntovnog predmeta, oznaku nekretnine ili prava na koje treba da se unose odnosi kao i vrstu zahtijevanog unosa. Ako nema tih podataka, ima se tek njemački prijevod obrađivati kao gruntovni podnesak.

(2) Ako je isprava na temelju koje treba da uslijedi unos sastavljena na jeziku narodnosne grupe, treba da sud bez otezanja sačini ili da sačiniti prijevod; ne primjenjuje se § 89. gruntovnog zakona 1955.

(3) Prijepisi iz gruntovnice, izvaci iz gruntovnice i uredovne potvrde treba da se na zahtjev izdaju na jeziku narodnosne grupe.

(4) Odredbe st. 1. do 3. imaju se smisleno primijeniti na polaganje isprava.

§ 20. (1) Ako je u Austriji izdana isprava na temelju koje treba da se izvrši unos u osobnu matičnu knjigu sastavljena na jeziku narodnosne grupe, mora matičarski ured bez otezanja sačiniti ili dati sačiniti prijevod.

(2) Na zahtjev mora matičarski ured izdati izvratke iz osobnih matičnih knjiga i ostale isprave kao prijevod na jeziku narodnosne grupe.

§ 21. Koliko bilježnici djeluju kao sudski povjerenici po nalogu suda pri kojemu je jezik narodnosne grupe pripušten, treba da se prednje odredbe smisleno primijene.

§ 22. (1) Troškovi i takse za prijevode koje vrši ili naručuje oblast ili ured treba da se snose po službenoj dužnosti. Pri odmjeri iznosa paušalnih troškova prema § 381. st. 1. t. 1. Kaznenog postupka 1975. nemaju se uzeti u obzir troškovi tumača koji je prizvan prema ovom saveznom zakonu.

(2) (Ustavna odredba). Ako se rasprava vodi na jeziku narodnosne grupe, treba za odmjeru pristojbi što pripadaju nekoj teritorijalnoj korporaciji i proračunavaju se po utrošku vremena kao temelj uzeti samo dvije trećine stvarno utrošenog vremena (trajanja rasprave).

(3) Ako treba neki spis na temelju ovoga saveznog zakona neposredno ispostaviti na dva službena jezika, samo jedan podliježe biljegovnim taksama.

(4) Ako stranku (učesnika) u sudskom postupku zastupa ili brani odvjetnik, branilac u kaznenim stvarima ili bilježnik, Savez snosi posljednju trećinu nagrade (honorara) toga odvjetnika, branioca ili bilježnika na takvim raspravama (ročištima) koje se provode također na jeziku narodnosne grupe. Naplata iznosa nagrade mora se uvijek zahtijevati prije završetka ročišta ili rasprave predloženjem troškovnika; inače se zahtjev gubi. Sudac treba da bez otezanja odredi iznos nagrade i da uputi računovođu da isplati taj iznos odvjetniku, braniocu ili bilježniku. Taj viši trošak nagrade treba tako odmjeriti kao da je protivnik nosioca zahtjeva zakonski obvezan da nadoknadi troškove.

ODSJEK VI

Završne odredbe

§ 23. Službenicima Saveza koji rade pri oblasti ili uredu u smislu § 2. st. 1. t. 3, vladaju tamo pripuštenim jezikom narodnosne grupe i upotrebljavaju ga u provođenju ovoga saveznog zakona pripada dodatak po propisima o berivima.

§ 24. (1) Ovaj savezni zakon stupa na snagu 1. veljače 1977.

(2) Da bi se naredbe na temelju ovoga saveznog zakona mogle objaviti već u vrijeme koje je označeno u st. 1, mogu se već prije toga poduzeti potrebne mjere uključivši u ovom zakonu predviđeno postizanje sporazuma s glavnim odborom Narodnog vijeća. Međutim, smiju se te naredbe objaviti i na snagu staviti najranije u vrijeme predviđeno u st. 1.

(3) Stavlja se van snage savezni zakon od 6. srpnja 1972, Savezni zakonski list broj 270, kojim se uređuje stavljanje dvojezičnih topografskih oznaka i natpisa u područjima Koruške sa slovenskim ili mješovitim pučanstvom.

(4) Sada važeći propisi o upotrebi jezika neke narodnosne grupe u saobraćaju s oblastima i uredima, uključivši savezni zakon od 19. ožujka 1959, Savezni zakonski list broj 102, o provođenju čl. 7. § 3. Državnog ugovora, stavljaju se u to vrijeme van snage toliko koliko se zamjenjuju naredbama prema § 2. st. 1. t. 3. u vezi s odsjekom V.

§ 25. Provedba ovoga zakona povjerava se saveznoj vladi i saveznim ministrima u njihovu odnosnom djelokrugu.

— — —

I z v o r

Bundesgesetzblatt, br. 118, 5. VIII 1976.

6 IZJAVA O POLOŽAJU SLOVENSKE I HRVATSKE MANJINE U REPUBLICI AUSTRIJI¹

Ljubljana, 28. V 1976.

Potpisani, koji su se sastali 28. svibnja 1976. u Ljubljani na savjetovanju što su ga organizirali Inštitut za narodnostna vprašanja u Ljubljani i Zavod za migracije i narodnosti u Zagrebu, nakon uvodnih izlaganja znanstvenih radnika i stručnjaka za pitanja manjina te nakon opširne diskusije u kojoj je detaljno analiziran zakonski prijedlog austrijske savezne vlade od 18. svibnja 1976. o narodnim manjinama koji se povezuje s noveliranjem Zakona o popisu stanovništva iz 1950, izjavljuju:

Sudionici savjetovanja detaljno su razmotrili položaj slovenske narodne manjine u Koruškoj i Štajerskoj i hrvatske narodne manjine u Gradišću, imajući u vidu međunarodnopravne obveze Austrije, uključujući međunarodnopravne instrumente prihvaćene u okviru OUN i njenih specijaliziranih agencija, kao i zaštitu narodnih i etničkih manjina predviđenu drugim međunarodnim dokumentima (kao što je npr. završni dokument Konferencije o sigurnosti i suradnji u Evropi). Razmatrajući to pitanje, sudionici savjetovanja su utvrdili da Austrija, usprkos nedvosmislenim i za nju obaveznim odredbama iz člana 7. i drugih članova Državnog ugovora o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije od 15. svibnja 1955, koji je temelj sadašnje austrijske državnosti, nije ispunila obveze koje je tim Ugovorom preuzela. S obzirom na to, pošto su razmotrili i međunarodnopravnu stranu cijelog problema, sudionici savjetovanja izražavaju svoje uvjerenje da je takvo stanje neodrživo s međunarodnopravne strane, jer je Austrija bila dužna nedvosmislene i za nju obavezne odredbe člana 7. Državnog ugovora odmah provesti u djelo, bilo neposredno, bilo odgovarajućim unutrašnjim provedbenim propisima.

Spomenuti zakonski prijedlog austrijske savezne vlade o narodnim manjinama po svojem opsegu ne obuhvaća sadržaj člana 7. austrijskog Državnog ugovora i ne vodi računa o posebno značajnim njegovim članovima (6, 8, 9, 19), ne priznaje međunarodnopravne obveze što ih je Austrija kao članica UN preuzela, ni obveze koje proizlaze iz Međunarodne konvencije o sprečavanju svih oblika rasne diskriminacije te iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (čl. 27). Istodobno on je u suprotnosti s dostignućima novije teorije o zaštiti i očuvanju manjina, koja su došla do izražaja na međunarodnim savjetovanjima o narodnim manjinama održanim pod okriljem UN u Ljubljani (1965), Ohridu (1974), i međunarodnoj konferenciji u Trstu (1974).

U proteklih dvadeset i jednu godinu od potpisivanja austrijskog Državnog ugovora u Austriji su bile prihvaćene i provedene neke restriktivne mjere koje su postupno i na pojedinim područjima sve više pogoršavale položaj Hrvata u Gradišću i Slovenaca u Koruškoj, te su tako praktički značile pokušaj revizije člana 7. Državnog ugovora. Isto tako, zbog neaktivnosti austrijskih vlasti u rješavanju otvorenih manjinskih pitanja položaj manjina se do sada neprestano pogoršava. Pri tome posebno valja naglasiti da austrijski službeni krugovi uopće ne priznaju postojanje slovenske narodne manjine u Štajerskoj.

Odlukom koruškog pokrajinskog poglavara od 22. rujna 1958. godine poništena je uredba pokrajine Koruške od 3. listopada 1945. o teritoriju obaveznih dvojezičnih škola, koji je obuhvaćao neprekinuto područje od 62 općine. Nakon te protuzakonite odluke od 1958. godine donesen je »manjinski školski zakon« od 19. ožujka 1959, kojim je dokinuta dotadašnja na čitavom tom teritoriju obavezna dvojezična nastava u osnovnim školama, čime je velikom dijelu slovenske djece onemogućeno školovanje na materinjem jeziku. I školski zakoni u Gradišću iz 1962. i 1969. godine su u usporedbi sa zakonskim odredbama iz 1937. bitno suzili mogućnost djece hrvatske narodnosti za nastavu na materinjem jeziku. Zakon iz 1962. godine, naime, ukinuo je obavezne osmogodišnje dvojezične osnovne škole u Gradišću i ograničio dvojezičnu nastavu samo na prva četiri razreda. Zapravo, hrvatski je jezik od 1962. godine u novom tipu osnovne škole sveden na razinu fakultativnog predmeta. Zakon iz 1969. godine, uz ostalo, predviđa da se hrvatska djeca u Gradišću, ukoliko ih nema dovoljan broj za posebna dvojezična odjeljenja, upisuju u njemačku osnovnu školu. Takve izrazito restriktivne mjere neizbježno su morale dovesti do toga da je broj upisa u dvojezične škole naglo opao. Prema točki 2. člana 7. Državnog ugovora Austrija je dužna osnovati odgovarajući broj srednjih škola za potrebe slovenske i hrvatske narodne manjine, ali za sada djeluje samo jedna takva škola — slovenska gimnazija u Celovcu. U Gradišću nema ni jedne srednje škole ili gimnazije s hrvatskim nastavnim jezikom. Pokrajinski školski savjet je 13. ožujka 1973. odbio molbu Hrvata iz južnog Gradišća da se otvori hrvatska gimnazija; ta je molba odbijena s obrazloženjem da su hrvatska sela rastrkana po čitavom Gradišću te da je nemoguće otvarati više škola s hrvatskim nastavnim jezikom. Školskog pitanja dotiče se spomenuti zakonski prijedlog samo formalno i posredno, u vezi sa službenim jezikom — samo tada, kada govori o izdavanju dvojezičnih svjedodžbi.

Posljedica manjinskih zakona od 19. ožujka 1959. bila je, praktički, bitno sužavanje »dvojezičnog« područja u Koruškoj. Pri tome valja upozoriti da je članom 7. Državnog ugovora implicitno priznato načelo da se zaštita slovenske i hrvatske narodne manjine zasniva na teritorijalnom principu, jer su član 5. Državnog ugovora o granicama i član 7. o zaštiti neposredno i uzročno povezani. Član 7. se, dakle, odnosi na točno određeno područje, kojega je opseg tradicionalno poznat i ne treba ga nanovo utvrđivati.

Nadležni austrijski faktori pokušavaju područje utvrđeno članom 7. Državnog ugovora, kao područje s manjinskim i miješanim stanovništvom, izmijeniti statističkim manipulacijama (rezultati popisa iz 1951, 1961, 1971), kojima nastoje dokazati usitnjenost i međusobnu nepovezanost područja na kojima žive Slovenci i Hrvati. Protumanjinski karakter tih popisa pokazuje i sam način popisivanja: tako su, na primjer, pri popisu 1951. u Koruškoj »razbili« stanovništvo na deset jezičnih skupina, a u Gradišću na pet, što već kao sama ideja predstavlja groteskne manipulacije. Povijesno iskustvo potvrđuje da su se svi ti popisi uvijek i u pravilu izrodili u jako iskrivljavanje manjinskog stanja na područjima na kojima žive slovenska i hrvatska narodna manjina. Potpuno je, dakle, opravdano stajalište naših manjina koje smatraju da i odluka o »popisu posebne vrste« (o kojoj su se definitivno sporazumjele sve tri u austrijskom parlamentu zastupljene stranke 22. veljače 1976) ide za istim ciljem, bez obzira na metode koje će se pri tom popisu primijeniti. Tome valja dodati da se pri svim ranijim popisima stanovništva austrijska službena statistika koristila od nacista prihvaćenim stavom (1939) o postojanju tzv. »domovini vjernih« vin-

dišara, odnosno vindišarskog jezika. Svrha je toga bila uz psihološki i socijalni pritisak i političko razbijanje slovenske manjine, jer atribut slovenski ne znači samo materinji jezik, nego je s njome povezana cjelokupna kulturna baština i tradicija.

To se vidi i u zakonskom prijedlogu o narodnim manjinama. Taj vladin prijedlog, uz ostalo, govori i o teritorijalnim dijelovima, ali ne nabraja i ne imenuje narodne manjine tako kako ih imenuje član 7. Državnog ugovora. Umjesto da imenuje pojedine narodne manjine, prijedlog zakona spominje ih samo općim izrazom »narodne manjine u Austriji«, a polazi samo sa stajališta njihova očuvanja, opstanka i poštivanja, zanemarujući njihov daljnji razvoj. Niz pitanja prepušten je čak kasnijim odredbama savezne vlade.

Budući da vladin prijedlog povezuje provedbu manjinske zaštite sa »znatnim brojem« (otprilike 25%) pripadnika manjine, napominjemo da je to u suprotnosti sa članom 7. austrijskog Državnog ugovora i sa svim suvremenim načelima rješavanja pitanja u vezi sa zaštitom manjina, koja se povezuju s brojčanim stanjem manjine. Npr. izvještaj odbora za ukidanje rasne diskriminacije iz 1974. godine takvo povezivanje odbija kao potpuno neprihvatljivo.

Prema odredbi točke 3. člana 7. Državnog ugovora hrvatski ili slovenski jezik morao bi biti, uz njemački, službeni jezik u upravnim i sudskim nadležstvima Koruške, Gradišća i Štajerske, u općinama sa slovenskim, hrvatskim ili miješanim stanovništvom.

Istim je članom predviđeno da u sve te tri pokrajine oznake i topografski natpisi budu dvojezični. Zakon od 19. ožujka 1959. ograničio je upotrebu slovenskog jezika od devet na tri sudska okruga (Borovlje, Pliberk i Železna Kapla), što je bitno pogoršavanje u usporedbi s dotadašnjim stanjem. Što se tiče upotrebe slovenskog jezika u upravi, bilo je samo nekoliko internih okružnica (upute ravnatelja koruških pokrajinskih ureda iz 1955, korušskog pokrajinskog poglavara i nekih ministarstava na temelju zaključaka ministarskog savjeta od 8. listopada 1968), ali to u praksi nikada nije bilo ostvareno. Zakon od 6. srpnja 1972. (o topografskim natpisima) nadležni su organi pokušali, doduše, bar djelomice provesti, ali su njemačkonacionalistički krugovi, ohrabreni pasivnim držanjem vlasti, u nekoliko dana odstranili sve ploče s dvojezičnim nazivima mjesta u nekim predjelima južne Koruške. To pitanje u Gradišću se do sada uopće nije pokušalo zakonom regulirati.

Zapravo, vladin prijedlog ponovo svodi upotrebu slovenskog odnosno hrvatskog jezika na razinu pomoćnog jezika, a osim toga dokida zakon od 19. ožujka 1959. kojim je bila ozakonjena upotreba slovenskog jezika u tri sudska okruga u Koruškoj. U zakonskom prijedlogu težište je u pogledu drugog jezika više na izrazu »dozvoljen« nego na tome da se on može bez ograničenja upotrebljavati kao drugi službeni jezik. Upotreba slovenskog odnosno hrvatskog jezika dosljedno se povezuje s izjašnjavanjem, što u sadašnjim prilikama i pri trenutačnom raspoloženju praktički znači daljnje provođenje restrikcija i diskriminacije.

Razvoj odnosa prema slovenskoj i hrvatskoj manjini u Austriji u proteklih dvadeset i jednu godinu jasno pokazuje (s iznimkom komiteta za kontakte i nedavnih savjetovanja na razini izaslanika) da je slovenska manjina bila konzultirana samo povremeno i tek u vezi s praktičnim pitanjima o mjerama za njezinu narodnu zaštitu. U skladu s takvim stavom, i takozvano »unapređenje«

u sadašnjem vladinom zakonskom prijedlogu ograničava se uglavnom na materijalnu pomoć koja bi imala biti pod stalnim nadzorom vlasti.

Uz spomenute, zakonski prijedlog ima i druge nedostatke, ne predviđa zaštitu teritorija ni zabranu organizacija koje nastoje svim sredstvima ubrzati proces denacionalizacije narodnih manjina (točka 5. člana 7), a isto tako nisu predviđeni ni privredno jačanje manjina i njihovi dodiri s matičnom zemljom. Osim toga, taj prijedlog implicitno ne spominje unapređenje manjina na odgojnom (dječji vrtići) i kulturnom području (npr. radio i TV-emisije).

Imajući u vidu sve temeljne značajke vladinog prijedloga od 18. svibnja 1976, dolazimo do neospornog zaključka da on ne znači ni najskromnije ostvarenje odredaba člana 7. Državnog ugovora već da je u cijelosti suprotan njihovom duhu i sadržaju — naime, oni znače produžetak neprestanog pogoršavanja pravnog i stvarnog položaja slovenske i hrvatske manjine koji bi konačno mogao dovesti do njihovog etnocida.

Učesnici savjetovanja

I z v o r

Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjine v Avstriji — Suvremena pitanja slovenske i hrvatske manjine u Austriji, Ljubljana, 1976, 65—68.

Bilješka

¹ Kako se vidi, ovaj dokument je nastao nešto ranije od naprijed objavljenih zakona o popisu pučanstva i o narodnosnim grupama, ali se ovdje donosi iza njih jer je zapravo odgovor na sadržinu tih zakona, razmatrajući ih u vrijeme dok su imali oblik zakonskih prijedloga austrijske vlade. Prema tome, ovaj dokument zadržava i dalje svoju aktualnost i u odnosu na same zakone.

ZUSAMMENFASSUNG

DOKUMENTE

Wegen des sehr umfangreichen Materials über die geschichtliche Entwicklung der kroatischen und der slowenischen Minderheit in Österreich wurde die Auswahl der veröffentlichten Dokumente auf die Zeit nach dem zweiten Weltkrieg begrenzt. Da im Staatsvertrag über die Errichtung eines unabhängigen und demokratischen Österreichs (1955) die lebenswichtigen Fragen für das zukünftige Fortbestehen der Kärntner Slowenen und der Burgenländer Kroaten mit besonderer Aufmerksamkeit in Betracht gezogen werden und damit in Verbindung Österreich neue völkerrechtliche Verpflichtungen auferlegt wurden, veröffentlichen wir hier die Bestimmungen des ersten Teiles

zusammen mit dem bekannten Artikel 7 sowie die Schlussbestimmungen des Vertrags. Zwei Denkschriften – die eine dargelegt von den Burgenländer Kroaten, die andere von der Kärntner Slowenen –, in denen die politischen Repräsentanten unserer Minderheiten, veranlasst durch die Bestimmungen des Staatsvertrags, der Bundesregierung in Wien die nationalen Forderungen darlegen, bilden zusammen mit dem Staatsvertrag eine abgerundete Ganzheit. Eine andere Problemeinheit bilden die zwanzig Jahre nach Proklamierung des Staatsvertrags entstandenen Dokumente. Dieser Teil des Materials – das österreichische Minderheitengesetz, das Gesetz zur Volkszählung besonderer Art und die Deklaration von Ljubljana – offenbart dem Leser die Absichten der österreichischen Regierung, die Bestimmungen des Artikels 7 des Staatsvertrags zu revidieren. Die Deklaration von Ljubljana bewertet die neuesten Gesetzentwürfe Wiens als Versuch, sich dem Geist und den Buchstaben des Artikels 7 zu widersetzen. Das Minderheiten- und Volkszählungsgesetz ist zweifellos die Fortsetzung der unaufhörlichen Verschlechterung der Rechtslage und der tatsächlichen Situation der in Österreich lebenden kroatischen und slowenischen Minderheit, zu deren Ethnozid sie führen könnte.